

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Pedagogens ansvar kring barn i sorg.

Miriam Hagberg

LAU390

Handledare: Adel Daoud

Examinator: Erik Husberg

Rapportnummer: VT12-2480-03

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Pedagogens ansvar kring barn i sorg

Författare: Miriam Hagberg

Termin och år: Vårterminen 2012

Kursansvarig institution: LAU390 Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Adel Daoud

Examinator:

Rapportnummer:

Nyckelord: Barn, kris, sorg, ansvar, skilsmässa, pedagog

Som pedagog möter man ibland barn i kris och i min studie undersöker jag kring vilket ansvar pedagogen har. Vad förväntas av pedagogen och hur kan man underlätta för barnen i en svår situation. Vilka hjälpmedel finns det att använda sig av i en svår situation? Jag har intervjuat både anhöriga och verksamma pedagoger, samt studerat styrdokumentet för att få en förståelse hur det går till idag och hur skolverket anser att det skall gå till. Inom läraryrket kommer man att träffa många olika barn med olika behov och jag anser att det är viktigt att vara medveten om vilket ansvar som ligger på pedagogen och hur man hanterar en krissituation bäst utifrån elevens behov. Min undersökning tyder på att skolans pedagoger införskaffar sig erfarenheter men saknar utbildning inom ämnet. Handlingsplaner är något som blivit mer aktuella efter katastrofer som Tsunamin och Estonia men trots det säger min undersökning att pedagogerna saknar information kring dokumentet. Styrdokumentet påvisar att pedagogen har ett visst ansvar för eleverna.

Innehåll

1. Inledning.....	7
2. Bakgrund.....	7
3. Syfte.....	9
4. Tidigare forskning.....	9
4.1. Relation till pedagogen.....	9
4.2. Pedagogensroll.....	10
4.3. Handlingsplan.....	12
4.4. Informera berörda.....	14
4.5. Uppföljning.....	15
5. Metod.....	15
5.1. Metodval.....	15
5.2. Intervjuer.....	16
5.3. Interjuver med pedagoger.....	17
5.4. Intervjuer med verksamhetschef och rektor.....	17
5.5. Textanalys av styrdokument.....	17
6. Resultat.....	17
6.1. Intervju, anhörig 1.....	17
6.1.1. Information till barnen.....	17
6.1.2. Hantering av situation.....	18
6.1.3. Skolans betydelse.....	18
6.1.4. Förväntningar på pedagogen.....	19
6.2. Intervju med anhörig 2.....	19
6.2.1. Information till skolan.....	19
6.2.2. Hantering av situation.....	19
6.2.3. Skolans bemötande.....	20
6.2.4. Förväntningar på pedagogen.....	20

6.3.	Intervju med Pedagoger	21
6.3.1.	Erfarenheter kring krissituationer	21
6.3.2.	Information till skolan	21
6.3.3.	Hantering av situation	22
6.3.4.	Pedagogens ansvar	23
6.3.5.	Vad säger skolans styrdokument om pedagogens ansvar?.....	24
6.3.6.	Samarbete i arbetslaget	25
6.3.7.	Förberedelser inför krissituationen.....	25
6.3.8.	Krishanteringsplan.....	26
6.3.9.	Utbildning	26
6.4.	Intervju med verksamhetschef och rektor	26
6.4.1.	Erfarenheter	26
6.4.2.	Information till skolan	27
6.4.3.	Pedagogens ansvar	28
6.4.4.	Handlingsplan	29
6.4.5.	Samarbete i arbetslag.....	30
6.5.	Textanalys av styrdokumentet	30
6.5.1.	SKOLA OCH HEM.....	30
6.5.2.	BEDÖMNING OCH BETYG	31
6.5.3.	Skolans värdegrund och uppdrag	31
7.	Diskussion	32
7.1.	Handlingsplan.	32
7.2.	Relationer	33
7.3.	Pedagogens ansvar	34
7.4.	Informera berörda.....	35
7.5.	Utbildning	36
8.	Fortsatt forskning	37

9. Slutsats	37
Referenslista	38
Bilaga 1.	39
Bilaga 2	40
Bilaga 3	41

1. Inledning

Allt som blir tungt är lättare att du delar med någon annan. / Magne Raundalen

”Det magiska med en svår livssituation är att vi med våra handlingar kan bidra till att förändra det hela något bättre.” / Per Boge & Jes Dige

En kris innebär att det inträffar något allvarligt i livet, till exempel att någon anhörig avlider, att föräldrar separerar eller att en anhörig får en allvarlig sjukdom. I min blivande roll som lärare kommer jag förmodligen att möta elever som genomgår olika slags kriser, både större traumatiska sådana och även mindre som ändå påverkar barnet. Kunskapsutvecklingen och även den sociala utvecklingen kan i sådana fall påverkas negativt hos barnet och min fråga blir hur jag som pedagog kan stödja eleven. Jag har själv upplevt hur kriser kan påverka barn och känt mig väldigt maktlös i situationen. En 9-årig flicka som gick på fritids där jag jobbade förlorade en sommar sin mamma. Vi var förberedda på moderns bortgång men hade trots det svårt att hantera situationen. Vad förväntas av mig som pedagog och vad hjälper eller stjälper barnet? Att hitta ett förhållningsätt till barnet ifråga och anpassa det till gruppen upplevde jag som väldigt svårt och därför vill jag fördjupa mig i vad styrdokumenterna säger och hur verksamma pedagoger hanterar situationen.

På statistiska centralbyråns hemsida kan man läsa att 2010 var det 49 600 barn som var med om att deras föräldrar separerade. Alltså är sannolikheten stor att vi lärare några gånger får vara med om barnens upplevelse av en separation. För vissa barn blir omställningen något som påverkar dem positivt och för andra vänds tryggheten upp och ner och det hela blir känslomässigt påfrestande.

Pedagogens bemötande och relationen mellan pedagogen och eleven anser jag vara viktig i en krissituation. Därför vill jag inhämta kunskap om hur jag som blivande pedagog skall underlätta för mina blivande elever som eventuellt hamnar i någon form av kris. Vi har inte bara förväntningar på oss ifrån skolledningen utan även elevers anhöriga som förväntar sig att vi skall hantera situationen på ett specifikt sätt.

Barnen är vår framtid och att vi som pedagoger har en stor påverkan på deras liv är enligt mig något som vi skall ta tillvara på. Genom ett positivt förhållningsätt och med rätt inställning och kunskap tror jag vi kan vara till ett stort stöd i en påfrestande situation.

2. Bakgrund

Sorgeprocess

Alla människor är olika och därför reagerar vi olika i en krissituation. Claudia Jewett Jarrat skriver i sin bok, *Barn som sörjer* 1982 att ”varje barns sorg är unik.” Hon belyser att varje person i en sorg genomgår tre olika stadier. En tidig fas, en akut fas och en fas där sorgen sjunker undan. Jarrat understryker barns olikheter att uttrycka sin sorg på. Hon menar att man kan uttrycka sorg, smärta och förtvivlan på olika sätt. Det är viktigt att vuxna lär sig hur man känner igen reaktionerna och lär sig på så vis stötta barnet på bästa sätt. (Jarrat, 1994, sid 68)

Tidig sorg enligt Jarrat är en fas som består av olika försvarsmekanismer. Förnekande vilket kan leda till avståndstagande, hyperaktivitet, irritation, protest, bestörtning och panik. Barnet blir alltså oroligt menar Jarrat. Genom att de förnekar händelsen så kan de undertrycka sina intensiva känslor och då känner de sig inte lika sårbara. (Jarrat, 1994, sid 68)

Genom att lyssna på barnet och uppmuntra det kan man vara till hjälp i bearbetningsprocessen enligt Jarrat. Hon hävdar att man som vårdnadshavare inte skall ge efter för mycket i uppfostran trots att barnet har det tufft. Jarrat skriver om en tumregel hon lärt sig i ett samtal med Nancy Samalin, (Jarrat, 1994, sid 68)

Var tolerant mot känslorna, men strikt med gränserna.

Barnets regressioner i en sorg kan väcka oro hos de vuxna. Jarrat menar att man efter en lämplig tid bör vara säker på att barnet kan återgå till ett åldersanpassat beteende igen, att man skall ha rimliga förväntningar vid rätt tidpunkt. Man kan läsa följande fyra frågor.

- *Vad fick mitt barn att göra detta?*
- *Hjälper jag mitt barn att uttrycka känslor direkt och utan fördomande?*
- *Hur kan jag hjälpa mitt barn att komma igenom denna period och att därefter utvecklas?*
- *Undviker jag konfrontation med något som kanske håller detta beteende vid liv?*

(Jarrat, 1994, sid 73)

Fortsätter man som vårdnadshavare att vara oroad kring barnets regressioner kan man använda sig av lekterapi enligt Jarrat då barnets beteende tillåts och att man tillsammans kan arbeta fram lämpliga arbetsmetoder för att ta itu med sorgproblemen. På så vis tror Jarrat att den vuxna slipper maktkampen och kanske kan undvika att kapitulera för tårar eller bråk.

Intensiv sorg har enligt Jarrat flera olika stadier. Hon menar att det kan bestå av längtan, saknad, sökande, nedstämdhet, ilska, ängslan, förvirring, förtvivlan och till sist arbeta med att börja bygga upp tillvaron. Varje stadie blir en hjälp för barnet att återhämta sig och resulterar i att man på sikt kan genom att acceptera vad som hänt bidra till läkning. Jarrat menar att barnen kan uppleva en blandning av känslorna men att de växlar från tid till tid. (Jarrat, 1994, sid 84)

Även om barn kan uppleva en blandning av dessa känslor, som växlar hos dem från tid till tid, är det inte ovanligt att en reaktion dominerar till en början och att barnet sedan börjar arbeta med en annan då den första avtar. En del barn känner sig till en början överväldigande av ängslan och nedstämdhet, medan andra börjar med ilska eller skuld-känslor. Antingen känslorna är blandade eller följer på varandra, måste varje sorgestadium arbetas igenom och inget får undertryckas. Detta kan bli en långvarig men oregelbunden process som tar så lång tid som två till tre år hos vuxna och längre tid hos barn

Jarrat understryker vikten av att barnen måste få veta att deras känslor och reaktioner är vanliga och normala. Att göra barnen medvetna om det gör det hela lättare och att också ärligt berätta att gråt är en del av botandet.

I *Barn som sörjer* får man ta del av olika förslag som den vuxna kan tänka på för att stödja barn i sorg. (Jarrat, 1994, sid 86)

” Dina känslor är viktiga för mig och jag har tid att lyssna på dig. Du stör mig inte.” När barnen försöker att dela med sig av känslorna är det viktigt att man försöker avsluta det man håller på med för att visa att barnets känslor är viktiga.

1.” Undertrycket av känslor kräver dyrbar energi som är bättre att använda till att ta hand om alla de förändringar som följer på en förlust” Man skall aldrig be barnen att skjuta upp eller dölja sina känslor. Ta itu med dem nu så de inte kommer tillbaka senare och plågar barnet.

2.” *Genom att man erkänner, accepterar och värdesätter varje känsla på det sätt som framträder, tillåter man barnet att röra sig från ett känslostadium till ett annat så att sorgearbetet kan fullföljas*” Barn i sorg kan uttrycka många olika känslor både verbalt och fysiskt, låt dem inte skjuta upp sina känslor.

3. Respektera att vi har olika känslor.

4. Uppmärksamma barnet och dess plåga.

5. Det viktiga är inte vad vi säger utan vad vi gör. ”*Att röra vid knät, lägga en arm runt axlarna eller få sitta i knät, eller en skuldra att gråta mot kan ge mycket tröst.*”

3. Syfte

Syftet med min studie är att ta del av hur pedagogerna bemöter barn med olika sorters kris i skolan. Jag vill studera kring

- Vad pedagogerna anser de bör göra.
- Hur man som familjemedlem upplever bemötandet av barnet i skolan.
- Vad rektorn tycker.
- Vad styrdokumentet säger.

Jag menar att det här är viktigt eftersom skolan är en del av samhället och vi bär ansvar för barnen och dess utveckling

Mina frågeställningar är:

- Vad förväntas av pedagogerna och på vilket sätt kan de underlätta för barn i kris?
- Vilka hjälpmedel finns för pedagogerna?

4. Tidigare forskning.

Det finns många forskare och författare som har studerat kring barn i sorg. Det finns många studier om hur man skall möta barn och vad som kan underlätta för dem i en krissituation. Flera forskare har även studerat kring hur skolan kan göra för att bemöta barnet på bästa sätt och det har även konstaterats att vikten av att barn blir bemötta i sin sorg är väldigt betydelsefull för barnets framtid.

4.1. *Relation till pedagogen*

När vi individer har relationer till varandra så kan vi enklare avläsa varandras behov.

(Anita Erixon, Camilla C Lindgren, Bo Sundblad, Tuula Torro

Barnens väg till trygghet, 2007, sidan 61)

” *Ett litet barn som gnyr tolkas av omgivningen som ledset, ensamt, eller hungrigt. Sådana tolkningar kan bara göras av dem som finns nära och känner barnet. De byggs på en relation och på mattagarens erfarenheter av vad barnet menar.* ” För både föräldrar och barn är relationen till pedagogen på förskolan en stor betydelse, framförallt under den första tiden!”

Författarna belyser vikten av en fungerande relation i boken och anser även att ansvaret i att skapa relationen ligger hos pedagogerna.

”Vi pedagoger anstränger oss till det yttersta för att skapa en tillitsfull relation mellan förskolans personal och barnens familjer. Vi ska ta kontakt, informera, vara tydliga och vara lyhörda för föräldrarnas åsikter. Av erfarenheter vet vi att en bra kontakt med föräldrarna får barnet att känna tilltro till oss och att trivas på fröskolan.” (Erixon med fler, 2007 sid 64)

Atle Dyregrov skriver i sin bok *Barn i sorg 1989* om vilken stor betydelse lärarna har. Lärarna är enligt Dyregrov experter på att tillgodose barns behov, de känner varje personlighet, är väl medvetna om klassrumsmiljön, och de är experter på att förmedla kunskap till barn. Lärarna vet enligt Dyregrov hur man kan engagera elever i olika uttrycksmedel i samband med olika sorters katastrofer.

Dyregrov konstaterar att barnen skall komma tillbaka till skolan så snart som möjligt. Genom en regelbunden och tidig kontakt med läraren så kan lärarna genom sitt handlingssätt visa att de bryr sig. Ansvaret för den pedagogiska situationen ligger hos läraren enligt Dyregrov men det är även bra att involvera eleven i hur man skall berätta det för klasskompisarna. Barn med sorg får ofta koncentrationssvårigheter vilket efter en tid kan glömmas bort av vuxna. Det handlar inte om illvilja enligt Dyregrov utan istället om bristande kunskap på barns reaktion i sorg. Under sorgprocessen kan barnet komma efter i skolan och då är det som lärare nödvändigt att ta ställning till om det behövs extra stöd. Det är lätt att läraren underskattar varaktigheten i elevens problem skriver Dyregrov, samma teori har även Claudia Jewett Jarrat som i sin bok *Barn som sörjer* hänvisar till Brenner 1984 på sid 68 som hävdar att det är lätt att tro att sorgarbetet är avslutat innan det egentligen är det. Jarrat påvisar att personen som skall hjälpa den sörjande måste lära sig känna igen reaktionsmönster och på så vis kunna stötta barnet på bästa sätt.

4.2. Pedagogens roll

Många olika omständigheter i ett barns liv kan göra att det har behov av en ökad omsorg från omgivningens sida. Det kan handla om skilsmässa, anhörigas sjukdom död eller om föräldrar som missbrukar. För läraren är uppgiften densamma oberoende av vilket av dessa problem som är aktuellt för eleven .(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 115)

Boge och Dige anser att krisen i hemmen kan göra så att barnens behov kommer i andra hand eftersom föräldrarna är engagerade i praktiska och känslomässiga händelser. Alltså menar Boge och Dige att lärarna har en stor funktion att fylla. (Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 115)

Man får inte glömma omsorgen om sig själv som pedagog. Punkter som är värt att tänka på.

- Man skall acceptera att man själv reagerar.
- Samtala om dagens händelser med någon innan man går hem.
- De tycker att man skall undersöka om man har tillgång till handledning eller kontakta facket för krishjälp

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 156)

Även i *Myndigheter för skolutveckling (2006)* hävdar Mikael Westrell om vikten av lärarens egen omsorg om sig själv. Han uttrycker enligt följande

”– Det är svårt för en lärare att stå dag efter dag med en drabbad klass om man inte får möjlighet att gå undan och få eget stöd, säger Mikael. Man håller kanske några dagar eller en vecka på egen hand — sen orkar man inte mer.”

Lars H Gustafsson skriver i *Myndigheter för skolutveckling* (2006) att *”I detta undantagstillstånd råder särskilda lagar.”* Lars skriver om att när han får frågan om vad som är viktigast när man möter katastrofdrabbade lyder hans svar att *”Ta av dig uniformen, lägg undan krisplanerna, öppna hjärta och händer, var dig själv och se människan!”* Lars menar att ett barn inte vill bli bemött utan istället bli mött i sin krissituation. Han skriver om den vuxnes tystnad om hur man i omsorg om barnet inte samtalat med det för att man inte vet om man kan bemöta barnets tankar och känslor. Han menar att vi idag jämfört med för 50 år sedan har blivit bättre på att föra samtal men att det självklart är svårt. Lars tycker att det krävs mod men att man absolut inte skall krångla till det. Han belyser om vikten av enkelhet och konkretion i samtal med barnen. Lars H Gustafsson hävdar att det finns något som är värre än tystnaden, och det är när någon försöker trösta genom att peka på värre situationer eller uppmuntra genom glada tillrop. Han kallar det för det tanklösa tröstandet då han tror de menar väl men det blir så fel. Gustafsson uttrycker enligt följande *”Den handlar om att våga vara utan att göra, finnas till hands utan att prata, hålla utan att krama ihjäl.”*

Precis som Dyregrov och Jarrat så tror Gustafsson att man inte får blunda för sorgprocessen även en tid efter krisen. Han använder sig av en kvinnas tankar som jämför sorgen som en sten i vattnet. Hon anser att den från början är hård och kantig men när det slipats av vattnet så blir den mer rundad, dock ser man den lika klart genom vattnet men den gör mindre ont. Alla de nämnda författarna anser alltså att det bör ske en uppföljning som understryks av en förståelse även en längre tid efter det inträffade.

Som lärare kan man inte vara en behandlare men man måste försöka att ge barnen en trygghet genom att inte sätta dem i svåra situationer.

” Det gäller ju att försöka förstå och leva sig in. Tålmod, värme, kärlek, trygghet, ett lugn, det är vad jag försöker ge dem.” (Agneta Nilsson och Bengt Erik Ginsburg skriver i *Myndigheter för skolutveckling* , 2006)

Samuel Engelhardt hävdar att man som lärare behöver visa ett stort tålmod och tillåta eleverna att vara oroliga. Han anser att man skall bemöta dem som man bemöter en vän i en svår situation, alltså med en mänsklig empatiskt förnuft. Engelhardt ger exempel på att man måste tillåta barnen gråta och låta dem få sitta i tex biblioteket att arbeta istället och ha rätt att lämna klassrummet om det behövs. Han anser att det bör finnas en gränsdragning som lärare och poängterar att man då är pedagog och inte terapeut. Engelhardt menar att man som lärare behöver handledning i både pedagogiska och känslomässiga situationer, han uttrycker sig enligt följande:

”Jag tycker det är relation, relation, relation... Ungdomar märker om du tar dem på allvar, att du har tid och lyssnar. Då kan du få igång en lärande process. Det är en pedagogik i sig, du måste kunna ta en omväg för att sedan kunna sitta och motivera eleverna på lång sikt. Att eleven litar på dig till hundra procent. Har man gått in i en sådan relation finns ingen väg ur den.” (*Myndigheter för skolutveckling* , 2006)

Samuel Engelhardt menar att samhället räknar den kollektiva sorgen som viktigare. En individ som blir drabbad av sorg kan inte hävda sin rätt, den blir osynlig eftersom den inte belastar någon annan.

Att skolans personal därför har en särskild »blick för utsatthet« kan vara helt livsavgörande för att barnet ska få den hjälp det behöver. (Myndigheter för skolutveckling , 2006)

Magne Raundalen har ett förtal i Atle Dyregrov bok *Barn i sorg 1989* där hon nämner två viktiga förutsättningar för att kunna hjälpa barn i sorg eller kris. Raundalen menar att det finns två viktiga faktorer, den personliga förutsättningen och den kunskapsmässiga förutsättningen. Man måste vara mänsklig för att kunna hjälpa ett barn i sorg. (Dyregrov, 1989, sidan 5)

”...dvs att du har en inlevelseförmåga och värme. Samtidigt som du klarar att vara nära, krävs det en personlig upplevd distans till det som hänt...”

” Du måste ha kraft och vilja att känna med barnen”

För att hantera situationen så skriver Magne Raundalen att det även måste finnas kunskap kring barnen.

Den enda rätt till barnen du har som pedagog är din omsorg om dem.

”Vad skall jag som pedagog tillåta mig? Och Vad kräver situationen av mig?” (Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 35)

Det är vanligt att man som pedagog upplever en svår balansgång i hur man skall bemöta och stödja en familj i sorg enligt Boge och Dige. Man är som pedagog orolig att tränga sig på och är orolig att gå över gränsen och har därför svårt att hantera situationen. Boge och Dige understryker att föräldrarna de varit i kontakt med var alla överens om att de upplever personalens initiativ till kontakt som mycket positivt. Familjerna är nu i en annan situation och behovet av hjälp är större än tidigare och det uppskattas och underlättas om någon annan tar initiativ till det.

Det finns enligt Boge och Dige ett behov av regelbunden kontakt med hemmet. Genom ett telefonsamtal kan man samtala om hur barnet har det och på så vis vara uppmärksamma på barnets situation.

”Det magiska med en svår livssituation är att vi med våra handlingar kan bidra till att förändra det hela något bättre.” (Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sidan 38)

4.3. Handlingsplan

Boge och Dige betonar att en handlingsplan är en ömsesidig förpliktelse. För att den skall fungera i praktiken så krävs det ett samarbete med föräldrarna. En bra rutin för att sträva emot att aktivt använda sig av handlingsplanen är att ge en sammanfattning av den redan när barnen börjar. Man kan på så vis enligt Boge och Dige understryka samt förtydliga vikten av att få regelbunden information när barnets situation förändras.

Boge och Dige skriver om att i idén kring handlingsplanen ingår det att man som pedagog inte skall vara ensam om att ge stöd men att den kontinuerliga kontakten mellan pedagog och hem skall ske av en och samma pedagog för att underlätta förhållningsättet. Det utformas ofta naturligt då det blir den pedagog som har bäst relation till barnet. Boge och Dige ger anvisningar om vad en handlingsplan kan inrymma.

➤ *”Hur akuta situationer ska hanteras”*

- ”Vem som ska informeras, hur detta ska gå till och vem som ansvarar för att det ska sker”
- ”Hur man kan arbeta med förluster, sorg och död i klassen”
- ”Hur man ser till att detta blir ett gemensamt ansvar för hela personalgruppen”

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 106)

Boge och Dige påvisar att förberedelser förebygger. Författarna skriver att en pedagogisk utbildning inte behöver betyda att man inhämtar kunskap kring hur man hanterar krissituationer och jag som student kan bara hålla med. Handlingsplanen kan underlätta i kaotiska situationer och kanske förenkla dem. Boge och Dige likt många andra forskare inom området påvisar vikten av att tala om sorgen, gör man inte det hävdar de att det kan leda till allvarliga problem för barnet senare i livet.

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 107)

Handlingsplanen kan bespara båda lärare och elever problem, målet är alltså att undvika att barnen upplever ensamhet utan att de skall känna sig omhändertagna ifrån början. På så vis tror Boge och Dige att problem och negativt bettende kan undvikas.

Vill man att sin arbetsplats skall utforma en handlingsplan varnar Boge och Dige för att man kan mötas av invändningar. Det är tidskrävande och behovet kanske inte upplevs som så stort då det är en minoritet av barnen som kanske behöver den. Boge och Dige poängterar att man som lärare är professionell i mötet med barn i sorg. Man måste utforma planen utifrån skolans behov anpassat efter storlek, läge elevomsättning och så vidare.

Varje barn upplever det som hänt individuellt och situationerna är unika.

”Och ingen handbok i världen kan ge de »rätta« svaren när man väl står mitt i en kris.” Dock hävdar de drabbade att det är den mentala beredskapen som är viktig i en krissituation. ” Det gemensamma arbetet och processen att ta fram en krisplan lägger grunden till den beredskap man behöver.”

(Myndigheter för skolutveckling ,2006, sid 15)

Göran Bryntesson skriver i Myndigheter för skolutveckling (2006) att det måste finnas en klar och tydlig strategi n är man kommer till en kris så att ingen skall behöva stå ensam. Han betonar vikten av att man årligen skall aktualisera handlingsplanerna och involvera alla i dem, även vikarier och nyanställda. Mikael Westrell som arbetar i kommuner för att ta fram krisplaner och menar att krisberedskap bygger på före, under och efterarbete. Westrell hävdar alltså att om man är väl förberedd i en krissituation finns det större förutsättningar att hantera en kris.

” Att stötta barn i sorg innebär inte att du skall vara övermänniska, bara medmänniska”

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 108)

I mötet med en människa som upplevt sorg är det vanligt att känna sig otillräcklig, känslan menar Boge och Dige är väldigt naturlig eftersom det är ett faktum. Vi är otillräckliga eftersom vi inte kan förändra något och inte ersätta någon.

” Vad ska vi göra? Vi ska vara till hands för den som har förlorat någon, vi ska vara en garanti för att livet trots allt går vidare. Vi ska vara ledsagare genom den svåra tiden. Denna uppgift kräver inte att vi ska ha mängder och kunskap om tid, utan det som krävs är att vi visar medmänsklighet, finns till hands och är uppmärksamma på den som drabbats. ”

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 108)

Man kan alltså finnas till genom att visa omsorg genom en enkel fråga som påvisar att man finns till

hand. Boge och Dige tycker att när det tvivlas kring vara den rätta för att hjälpa barnet bör man fråga sig om det finns andra med liknande roll i barnets liv som kan ta den uppgiften. Det är inte alltid förlusten som är det svåraste utan att ensamhet och isolering kan bli en konsekvens för barnen. Boge och Dige anser att det påvisar vikten av skolan och pedagogens ansvar för barnet. De framhäver även att ifrånsäga ansvaret på grund av det inte har rätta resurser för att bemöta barnet är ansvarsfullt. Men om problemet ignoreras är man ansvarig och resultatet kan bli att barnet får lida i tystnad. (Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 110)

4.4. Informera berörda

Boge och Dige menar att det är viktigt att alla berörda får ta del av informationen.

” En krissituation kännetecknas av kaos och brist på struktur, något som kan ge upphov till ogenomtänkta handlingar och ryktesspridning.

De skriver vidare om hur viktigt det är att de inblandade som har olika uppgifter får tillfälle att diskutera och samtala med personalen. (Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sid 127)

När en olycka inträffar skall det kallas till möte direkt där både aktuell lärare och ledning finns med.

Syftet med mötet är enligt Boge och Dige att

”ge överblick över situationen och samla in relevant information”

”ta reda på vem som berörs av händelsen”

”diskutera hur man fortsättningsvis skall förhålla sig till det som skett”

Mötet skall resultera i att man kommer fram till

”Vem leder insatsen?”

” Hur återstoden av dagen och dagen efter skall läggas upp”

Hur skolan skall uppmärksamma och markera händelsen

Vad skall göras i den avlidnes klass

Vad gör vi med den avlidnes kamrater i andra klasser?

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sidan 127)

Boge och Dige fortsätter att ge fler förslag som belyser vikten av att handla medvetet i en krissituation. De ger även förslag på hur man skall informera lärarkollegiet och påvisar att det är viktigt att personalen blir informerade innan barnen. När informationen når barnen anser Boge och Dige att man skall ge tillfälle där eleverna får samtala kring sina upplevelser.

Var var du när du fick höra att din kamrat var död?

Hur fick du reda på det?

Vad har du gjort efter det att du fick reda på det?

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sidan 128-129)

Syftet med att få eleverna att samtala menar Boge och Dige beror på att det skall få beskriva sina upplevelser. De menar även att eleverna får uppleva varandras reaktioner och man som lärare kan genom elevens tankar veta hur man uppfyller elevernas behov. Boge och Dige ger förslag på hur man genom ett brev kan kontakta elevernas hem, de menar på att alla barn kan reagera olika och att vi tillsammans får uppmärksamma barnens signaler. De menar att man på mindre orter ibland tar för givet att informationen sprids ändå men hävdar att *” Detta faktum befriar ändå inte skolan från det ansvar det innebär att se till att alla får likartad information”* (Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sidan 133)

4.5. Uppföljning

Boge och Dige skriver om uppföljning.

Att följa upp ett dödsfall innebär i skolsammanhang att man medverkar till att synliggöra den verklighet som barn lever i och försöker ge dem stöd genom att förhålla sig till dem på ett bra sätt.

De anser att en viktig förutsättning är att bemöta barnen med öppenhet och att de får uppmärksamhet ifrån de vuxna som har ett ansvar för dem och deras utveckling. Boge och Dige menar att det är viktigt som lärare att ett ge barnen stöd innan de får problem. De menar även att de i skolan skall slippa kraven och att de där skall få det stöd de behöver istället för att ge stöd som det kanske ibland behöver på hemmaplan. Boge och Dige hävdar också att det är lärarens uppgift att sätta ramar för barnen i skolan och anser att de skall vara öppna och ärliga när ett barn har det svårt, tex efter föräldrarnas skilsmässa eller någon anhörig dör. De belyser att huvudansvaret är gentemot barnet men uttrycker enligt följande.

”...men man möter aldrig bara ett barn, utan alltid barn i en familj.”

Genom en god relation till familjen påvisar Boge och Dige att man kan ställa frågor som man funderar kring och samtala om vad man kan erbjuda barnet i ökad uppmärksamhet och omsorg.

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sidan 144-146)

Barn är synnerligen solidariska med sina föräldrar och vill inte åsamka dem ännu mera sorg i en svår situation. Därför håller de tillbaka sina svaga sidor och därmed tror många vuxna att de inte behöver hjälp. Men så är det inte. Tvärtom.

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sidan 146)

Boge och Dige anser att sorg kan ta olika uttryck för olika människor. De menar att det kan vara svårt att avgöra vad som är normalt i reaktioner. De hävdar dock att man inte skall oroa sig för personlighetsutvecklingen eftersom det är en kontinuerlig process och att det är vanligt att barnet inte är sig likt i processen. Anser man att man ser tecken på att barnet har det så svårt så det oroar en menar Boge och Dige att man kan kontakta någon psykolog, elevvård eller resursteam.

(Böge, Per & Dige, Jes, 2005, Möta barn i sorg, sidan 154)

5. Metod

”Vi tror helt enkelt att det är möjligt att på basis av empiriska undersökningar komma i närheten av det som kallas objektiva sanningar.” (Esaïasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2007) *Metodpraktikan* sidan 17). I min forskning låg fokus på hur pedagoger kan bemöta barn i sorg på bästa sätt. Vad säger forskningen, hur upplever pedagogerna situationen och vad anser de anhöriga till de drabbade barnen. För att få en inblick och exempel på 2 verkliga exempel i den rådande diskursen så inledde jag min undersökning med att intervjua 2 anhöriga till barn som genomgått eller genomgår en kris. Genom att få en inblick i de anhörigas tankar ansåg jag att på så vis få en liten syn på diskursen, hur den kan upplevas i skolans värld och på så vis formulera de bästa frågorna till pedagogerna. (Esaïasson, med fler, 2007, sidan 19)

Genom att studera tidigare forskning kunde jag sätta mig in i situationen ifrån olika synvinklar och skapa förståelse för vilka frågor jag i min undersökning skulle besvara.

5.1. Metodval

I mina intervjuer valde jag att utföra respondentundersökningar. Jag ställde samma frågor till alla pedagoger då mitt mål var att finna ett mönster i svaren. För mig föll sig valet på samtalsintervjuer

naturligt då jag tidigare arbetat med det och ansåg att det var möjligt att kunna gå till djupet och på så vis skapa en förståelse för tankar som man kanske inte får ta del av i ytlig frågeundersökning. På sidan 283 kan man läsa ” ... *samtalsintervjun ger större utrymme för interaktion-samspel- mellan forskare och intervjupersoner än frågeundersökningen.* ” Min tanke med att välja en respondentundersökning var att få intervjupersonernas tankar som studieobjekt, metodpraktikan 258. Vidare på sidan 259 i metodpraktikan kan man läsa om att samtalsintervjuer handlar om att ”.. *kartlägga människors uppfattningar på ett område för att därigenom kunna utveckla begrepp och definiera kategorier.* ” Man fokuserar alltså inte på personerna i fråga utan istället på deras uppfattningar och tankekategorier, 260.

5.2.Intervjuer

Jag genomförde sammanlagt 8 intervjuer. Jag startade att intervjua 2 anhöriga och sedan 4 pedagoger som är verksamma i östra Göteborg, 1 verksamhetschef och 1 rektor.

5.2.1. Anhörig 1

För att bli insatt och få en djupare förståelse av diskursen valde jag att intervjua en pappa som under det senaste året genomgått en skiljsmessa. Han har 2 döttrar och hans barn är mitt uppe i processen. Jag valde att intervjua honom då han kunde jämföra regressioner mellan hans båda döttrarna och även hur döttrarnas pedagoger skiljer sig åt i bemötandet av familjen och hur det i sin tur påverkar barnets välmående. För att få en avslappnad intervju önskade pappan att vara i sitt hem, han ville inte bli inspelade vilket jag naturligtvis respekterade. För att uppnå en kvalitativ undersökning så blev pappan i frågan ett naturligt val, jag hade sedan tidigare en relation tills han döttrar då jag haft dem i en dansgrupp och jag upplevde att det redan fanns ett förtroende mellan oss. Vi kunde på så vis få ett naturligt samtal och spontana svar i undersökningen.

5.2.2. Anhörig 2

Min andra intervju valde jag att genomföra med en kvinna i 30års åldern som för några år sedan förlorade sin lillebror. Kvinnan hade även en lillasyster som på den tiden gick i högstadiet, för hela familjen var situationen väldigt traumatiskt och kvinnans systers kontakt med pedagogerna var något jag ville undersöka vidare kring. Både kvinnan jag undersökte och systemen hade genomgått en svår kris.

”utmaningen består istället i att komma intervjupersonerna så nära att man verkligen fångar in deras tankevärldar- man skall se upp med sina egna fördomar om hur människor ”borde” svara eller med tunna svar som ger bristfälliga underlag till analysarbete.” (Esaiasson, med fler, 2007 sidan 291)

Jag strävade efter att få ett levande samtal. Esaiasson varnade för att intervjua vänner eftersom man då man känner personen och tar svaren för givet. Jag kan förstå teorin och i mitt fall hade jag valt en bekant. Jag visste vad som hade hänt men däremot inga detaljer kring händelsen. Att intervjua en person om ett sådant känsligt ämne kändes inte naturligt för mig och därför ansåg jag att jag var mer bekväm med någon som jag kände till men inte kände på djupet. På så vis hade vi redan en form av relation och samtalet flöt på naturligt. För kvinnan i fråga kändes det naturligt att samtala om det även fastän vissa stunder i intervjun blev mer känslösa. Eftersom kvinnan vågade visa känslor

så upplevde jag svaren som genuint ärliga och igenom dialogen så skapades en större förståelse för mig som jag tidigare inte upplevt. (Esaiasson, med fler, 2007 sidan 292)

5.3. Interjuver med pedagoger

Mitt urval blev 4 pedagoger som är verksamma i östra Göteborg. Jag valde pedagoger som skiljer sig åt i ålder och arbetserfarenhet i förhoppning att få en bredd på svaren. Mitt urval av pedagoger grundade sig utifrån mina olika praktikplatser och kontakter därifrån därav blev östra Göteborg ett naturligt val. Alla pedagoger är verksamma på olika skolor då min avsikt var att fånga upp likheter och skillnader mellan de olika skolorna.

5.4. Intervjuer med verksamhetschef och rektor

Jag valde att intervjua 2 olika chefer i östra Göteborg som jag haft kontakt med i samband med min praktik. Verksamhetschefen är ansvarig för fritidsverksamhet och har under 20 år arbetat som pedagog. Även rektorn har varit aktiv pedagog i 20 år och är nu ansvarig för en f-9 skola. Båda kvinnorna är i 45-års åldern.

5.5. Textanalys av styrdokument

Jag har gjort en textanalys av styrdokumentet. . En kvalitativ textanalys innebär att man systematiserar texten, klargör strukturen, ordnar logiskt och klassificerar och att man kritisk granskar den genom idékritik, ideologiteori och diskursanalys. . (Esaiasson, med fler, 2007 sidan 292)

6. Resultat

6.1. Intervju, anhörig 1

Jag har gjort en intervju med en 2-barns pappa som är 35 år och som skiljde sig sommaren 2011. Pappan har två döttrar som är tvillingar och är 7 år gamla. De är uppvuxna i ett villaområde i Sävedalen strax utanför Göteborg. Vi träffades i hans hem för att få kunna prata ostört och ha en öppen dialog. Det var på pappans önskemål då han kände sig mest bekväm i sitt egna hem och ansåg att han kunde samtala mera fritt kring situationen.

6.1.1. Information till barnen

Vi, jag och min före detta valde att gemensamt berätta det en lördag förmiddag efter frukosten. Vi hade haft en bra morgon tillsammans och tyckte att det passade när vi hade en hel helg på oss att umgås och vara närvarande med barnen.

Föräldrarna i fråga hade gjort ett genomtänkt val av tillfälle att berätta om separationen för barnen. De ville göra det en helg så att det kunde visa extra mycket omsorg för barnen och ta tid till dem. Innan var de oroliga för hur barnen skulle reagera och de visste inte vad de skulle förbereda sig på. Pappan tyckte det var tufft att berätta det för barnen eftersom det i högsta grad skulle påverka dem mer eller mindre resten av deras liv. Döttrarna är väldigt olika till sättet till vardags och precis som väntat så reagerade de olika. Dotter nr 1 sprang iväg och ville vara ensam på sitt rum. Hon satte sig

med en målarbok och ville absolut inte prata den närmaste stunden. Dotter nr 2 satte sig i pappans knä så nära det gick och grät så tårarna sprutade. Efter en stund kunde pappan samtala med dotter 2 om vad som skulle hända och försöka lugna ner henne. De hade i det stadiet inte bestämt när mamman skulle flytta ut och var hon skulle bo men valde att ända involvera barnen så det skulle få vänja sig vid tanken innan allt drog igång. Pappan såg det som nödvändigt att involvera barnen innan processen var fullt igång eftersom stämningen i hemmet hade förändrats och föräldrarna valde att sova borta vissa nätter. Pappan ansåg att föräldrarnas beteende krävde en förklaring inför barnen, ibland kunde de vakna på natten och undra varför inte pappa eller mamma sov hemma. Oron som hade väckts hos barnen skulle nu få en annan dimension men med en ärlighet kände föräldrarna att det kunde bemöta barnen på bästa sätt utifrån omständigheterna. Reaktionerna hos döttrarna varierade och gör det även än idag drygt ett halvår senare.

6.1.2. Hantering av situation

Finns det något som har underlättat i situationen?

Pappan funderar en stund men kommer inte direkt på något, han berättar att man är bättre på att analysera det som inte fungerar men med lite eftertanke så kom han på att det har varit till fördel att det varannan vecka får bo kvar i sitt vanliga hem och sina egna rum. Det finns en trygghet i huset för dem eftersom de bott här hela livet. De får behålla gamla rutiner som klass och skola och deras andra hem är i samma område vilket pappan tror har en positiv inverkan på dem. Det har ungefär samma avstånd till skolan ifrån båda hemmen. Pappan tror även att det underlättar för dem att föräldrarna har en fungerande relation. Även fast det är en omställning för dem att inte se föräldrarna tillsammans längre så underlättar det nog för barnen att vi är sams. Han berättar att han och mamman självklart kan ha olika åsikter om saker och ting och att det inte alltid fungerar smärtfritt men det är ingenting de visar för barnen. Pappan är övertygad om att omgivningen spelar stor roll för barnen, eftersom de nu är extra känsliga och kan reagera väldigt intensivt men det har det hjälpt att de har trygga människor runt omkring dem. Vuxna i deras närhet som visar att de bryr sig och får barnen att känna sig speciella.

I mina barns fall kan det vara både pedagogerna i skolan och farfar som underlättat för dem.

Finns det något som har försvårat situationen?

"De dagar man själv mår sämre och har svårt att hålla ihop, då är det svårt att räcka till som pappa"

Pappan berättar att det är en pressad situation för alla och man ibland har så fullt upp med sig själv så situationen kan kännas hopplös. De flesta dagarna anser han fungerar över förväntan men ibland inträffar vissa dagar då det är känslomässigt tufft vilket han tror påverkar barnen mer än han önskar.

6.1.3. Skolans betydelse

Hur ser du på skolans roll och bemötande av ditt barn?

"Vetskapen om att deras pedagoger har genomgått en separation och har barn underlättat nog."

Pappan berättar att han kan se en skillnad i hur pedagogerna bemöter barnen. Han känner sig väldigt nöjd med alla pedagogerna på skolan men han kan se en skillnad i att några utmärker sig extra mycket och framförallt hur barnen pratar om dem. Han berättar att barn 1 har en klassföreståndare som nyligen genomgått en skilsmässa och har barn i samma ålder. Det tror han påverkar och underlättar då det finns en större förståelse för dotterns agerande och regressioner. Han upplevde att samtliga pedagoger hade stor empati vilket visar sig i hur de bemöter barnen. Han uttryckte en tacksamhet över att skolan tagit ett sånt ansvar som gjort att han själv kunnat vila i vetskapen om att hans barn är trygga i skolan. Tryggheten menade han på var till en stor hjälp när den stora

omställningen för barnen inträffade. Trots att de hade en tuff morgon hemma så var det aldrig några problem med att lämna barnen i skolan. Insikten om att barnen var i trygga händer under dagen gjorde att han kunde slappna av. De pedagoger som barnen trivs med mest är de som är mest fysiska och kanske ger barnen en extra kram vilket han trodde gjorde att de kände sig extra sedda.

6.1.4. Förväntningar på pedagogen

Pappan förväntar sig inte mer av pedagogerna nu än i vanliga fall men han är glad att det stöttar barnen men det var inget som han hade förväntat sig. Förväntningarna som finns ligger i hans förhoppning om att pedagogerna skall vara lyhörda kring barnet och att det kan föra en öppen dialog om de problem som eventuellt uppstår. Han hoppas och tror att de är vaksamma för signaler som vi som föräldrar alltid inte ser. Han är väldigt nöjd med pedagogernas bemötande. Ibland har de hänt att barnen känner sig sjuka men genom att pedagogerna har uppmärksammat barnen och gett dem lite extra tid så har de aldrig varit några problem. Pappan anser att de är skickliga och läser in barnen på ett professionellt sätt

6.2. Intervju med anhörig 2

Kvinnan jag intervjuade är idag 26 år och 5 år har gått sedan hennes brors bortgång. Sommaren 2007 fick de ett hastigt besked om att brodern drabbats av leukemi och 2 veckor senare hade han lämnat dem. Att förlora en del av familjen var en främmande tanke för familjen och något de aldrig kunde tänka sig. Det tog lång tid för dem att förstå det hela och kvinnan berättar att det än idag är svårt att acceptera situationen. Jag träffade kvinnan på ett café i Stockholm för att genomföra intervjuen. Eftersom ingen av oss var på hemmaplan föll sig val av plats naturligt. Trots vimlet runt omkring oss stängde hon av omgivningen och kunde ärligt och öppet svara på mina frågor.

6.2.1. Information till skolan

Skolan var medvetna om bortgången men i efterhand kunde familjen inte komma på hur det gick till. Att de själva skulle ringt och meddelat var inte troligt då de enbart hade en sak i huvudet och allt annat runt omkring kändes oväsentligt. Kvinnan berättade att det inte längre fanns några måsten och att deras vardag inte fungerade som den brukat. Att ta sig upp ur sängen den första tiden var en stor bedrift. Kvinnan hade svårt att tro att hennes föräldrar skulle orkat lyfta luren för att ringa och informera om det fruktansvärda. Istället antog hon att informationen spred sig igenom systemns vänner som visste om det. Att de i sin tur hade informerat klassföreståndaren då frågan dykte upp om systemns frånvaro. Kvinnan eller kvinnans föräldrar vet att det tog några veckor innan de hade telefonkontakt med familjen, och när det uppkom var det på mentorns initiativ. Att mentorn ringde var det tacksamma över, alla runt omkring var betydelsefulla för familjen berättar kvinnan då de själva inte hade energi till initiativ eller kraft att ta beslut. Därför uppskattade det omgivningen som ansträngde sig för familjens skull. *"När vi tittar tillbaka på sommaren 2007 kan vi i efterhand förstå hur mycket alla ansträngde sig för oss och att vi själva var fullt upptagna i att bearbeta vår sorg. Vi är idag tacksamma över våra anhöriga som ställde upp men förstod nog aldrig vikten av det just då"*

6.2.2. Hantering av situation

Finns det något som har underlättat i situationen?

När systemen kom tillbaka hade klassföreståndaren förklarat varför hon hade varit frånvarande under

den senaste månaden. Klassen samtalade om det i en öppen klassdiskussion veckan innan för att systemen skulle slippa försvara sin frånvaro och undvika frågor som hon inte orkade med. På så vis kände hon att det var enklare att komma tillbaka och fick själv ta beslut om vilka hon skulle prata med.” *Genom att läraren hade informerat klassen kunde hon välja vilka hon ville dela sin sorg med”*

Kvinnan berättade att för systemen var det inte självklart att samtala om sin brors bortgång med hennes mentor utan att hon hade sedan tidigare en bra relation med en annan lärare på skolan som hon utvecklade sin relation ytterligare med under den svåra perioden. Systemen hade enkelt att samtala med den läraren och hon kände ett stort förtroende till henne. Framförallt så påverkade det att läraren, en vuxen visade omsorg på ett annat sätt än de andra lärarna. I efterhand tror systemen och även kvinnan att det beror på att hon hanterade situationen väldigt naturligt och kärleksfullt. Vissa lärare hade svårt att veta vad de skulle säga och det blev ibland en tryckt stämning som systemen istället kände sig besvärad över. Läraren som systemen tydde sig till sa inte alltid så mycket men visade genom sitt kroppsspråk omsorg och uttryckte att hon finns här om systemen vill prata. Genom att läraren visade engagemang så kände sig systemen trygg och bekväm i hennes närvaro. Kvinnan är väldigt tacksam över att hennes syster hade en så bra relation till en vuxen på skolan. Kvinnan hade några år tidigare själv haft samma lärare och visste att systemen var i trygga händer.

Finns det något som har försvårat situationen?

Kvinnan berättade att de flesta lärarna var informerade om tragedin som inträffat familjen men tyvärr inte alla. Det fanns lärare som trodde att systemens frånvaro berodde på skolk och hade en tråkig attityd när hon kom tillbaka vilket tog hårt på henne. Kvinnan påtalar att för hennes syster var det ett stort steg att orka komma tillbaka till skolan och allt påverkade henne och en sådan attityd ifrån en vuxen ansåg kvinnan som väldigt onödigt. Läraren hade säkert hanterat situationen annorlunda om han i själva verket var medveten om vad som inträffat hävdade kvinnan. *”Jag blir förbannad över att min syster fick stå ut med onödiga kommentarer som fick henne att må sämre än hon redan gjorde”*

Kvinnan ansåg inte att det var systemens uppgift att sprida informationen utan att det ansvaret låg på lärarna som undervisade hennes syster.

6.2.3. Skolans bemötande

Nu i efterhand kunde kvinnan känna sig nöjd med skolans bemötande. Hon önskade dock att alla hade varit informerade om situationen men samtidigt så fungerade det mesta. Nu när kvinnan ser tillbaka på det 5 år senare kan hon inse att skolan försökte göra allt för dem men att de inte mottagliga för det. Kvinnan hade önskat att det mer öppet visade att det fanns för systemen och kanske själva hade tagit fler initiativ till samtal. Den första månaden så var det så men de följdes aldrig upp vilket hon i efterhand kan känna var negativt. Kvinnan och systemens föräldrar mådde dåligt under en lång tid vilket resulterade i att barnen kom i kläm och det fanns ingen energi till omsorg om dem under den perioden. Kvinnan som storsyster var inte insatt i skolans värld och visste inte vad de kunde förvänta sig av dem.

Jag var många gånger frustrerad över att hon kom hem så ledsen och kände att det var jobbigt att gå till skolan men jag visste att hon var trygg med sina vänner och att de tog hand om henne och fanns för henne. Omgivningen spelade stor roll för oss alla i familjen och alla som bemöter en på ett omsorgfullt sätt underlättade även fast ingen kunde ta bort sorgen och tomheten som fanns.

6.2.4. Förväntningar på pedagogen

”Jag förstår att det är svårt för alla men det borde vara självklart att informationen skulle nått alla

som undervisade min syster under den perioden”

Trots att systemen uttryckte en tacksamhet över pedagogernas bemötande kände hon en frustration som var svår att sätta ut över att inte alla blivit informerade om händelsen. Som familj hade det i efterhand funderat och granskat alla situationer som uppkommit och varje gång kom det fram till att allt var så överklagt så det inte visste vad som var deras uppgift och om skolan ens hade någon uppgift eller ansvar för elever i kris. Systemen ansåg att alla som arbetar med människor borde få någon form av utbildning om hur man bemöter folk som genomgår en kris. Hon tyckte inte man kunde blunda för situationen. Kvinnan ansåg att det var svårt, nästintill omöjligt att göra rätt saker i en sådan känslig situation men att ge onödiga kommentarer borde vara en självklarhet att det icke skulle inträffa. Hon påvisade att om man jobbar med människor så blir man expert på det och när situationer uppkommer, även om det inte är vanligt förekommer så hjälper det att ha vetskap om hur man hanterar det. Kvinnan ger som exempel att systemen erbjöds samtal de första veckorna men att hon då tackade nej. I efterhand kunde både kvinnan och systemen tycka att de borde följt upp det efteråt och ställt frågan igen efter några månader då hon säkert hade varit mer mottaglig för det. Kvinnan funderade kring om lärarna inte borde tvingat systemen till samtal men insåg att det var väldigt känsligt och att det lika mycket kunde uppfattas som påhopp och att det skulle inverka på systemens integritet.

6.3. Intervju med Pedagoger

6.3.1. Erfarenheter kring krissituationer

Samtliga pedagogerna var överens om att det finns många olika krissituationer för barn. Variationen av erfarenhet var bred, alltifrån skilsmässa, bortgång av anhörig, asylsökande, mamma som blev misshandlad, någon förälder var missbrukare, barnet blev slaget, en förälder blev sexuellt utnyttjad, barn blev sexuellt utnyttjad av förälder, ekonomisk kris, syskon som blev skickade till hemland och barn som blev bortlämnade. Ett tydligt mönster jag kunde se i mina intervjuer var att barn som hade föräldrar som separerade var vanligt förekommande som krissituation och pedagog 2,3 och 4 som hade en längre erfarenhet ansåg att de separationerna ökade med åren. De pedagoger som varit verksamma längst pedagog 3 och 4 hade en betydligt större erfarenhet och mött många olika situationer. För pedagog 3 som jobbade på en förortsskola förekom det även andra sorters kriser för barnen som till exempel asylsökande och elever som saknade delar av sin familj och lever i en orolig vardag på grund av det.

Pedagog 3 uttryckte enligt nedan,
”Mår barnet dåligt så påverkas allt”

Pedagogen ifråga samtalade kring hur påverkade barnen blir i en krissituation och hur det i sin tur påverkar deras vardag allt ifrån inläring till sociala sammanhang. En elev som i vanliga fall upplevs som stabil och trygg kunde efter en kris handla väldigt annorlunda. Hon berättade om en pojke som var väldigt studiemotiverad och socialt populär men när hans föräldrar separerade rasade hans trygga ramarna och han påbörjade ett aggressivt beteende. Under en lång period hade det varit svårt att kommunicera med honom eftersom separationen hade resulterat i att han hade svårt att lita på vuxna.

6.3.2. Information till skolan

Det varierade i svaren hur man hade blivit informerad kring elevens krissituation. Alla var överens om att informationen var viktig och betydelsefullt och underlättade för alla om den kom fram tidigt

i processen.

”Ju förr, desto bättre”

Samtliga pedagoger drog själva slutsatsen att ju mer traumatisk krisen var desto vanligare var det att någon anhörig meddelade skolan. Oftast var föräldrarna i de fallen inblandade i någon allvarlig sjukdom eller bortgång av någon familjemedlem.

Pedagog 2,3 och 4 hade även upplevt att informationen kom ifrån elever vid vissa tillfällena, något som i flera fall kunde förklara elevernas beteende under en längre period. Hade informationen nått pedagogerna tidigare kunde flera situationer blivit lättare hanterbara enligt alla 3 pedagogerna.

Pedagog 1 berättade om ett tillfälle då hon känt oro för en pojke och funderade kring om det borde göras en utredning kring hans utbrott. I samtal med sina kollegor fick hon då 4 månader senare reda på att pojkens föräldrar genomgått en väldigt trasslig separation som påverkade pojken märkbart då han för närvarande saknade trygga ramar i sitt liv. Pedagogerna hade arbetat på en skola i 4 månader men hade aldrig blivit informerad om pojkens situation och hans markanta förändringar i sitt beteende.

6.3.3. Hantering av situation

När jag frågade pedagogerna kring hur man hanterar situationen så svarade alla att man måste se till varje barns behov. I svaren så såg man klara skillnader mellan engagemang och hur man hade hanterat de olika situationerna.

Pedagog 2 ansåg att man absolut inte får ta på sig ett för stort ansvar.

”Jag är lärare, inte en förälder eller socialarbetare till barnet, skall jag överleva inom mitt yrke måste jag ge ansvaret om omsorg till någon annan vuxen, men det är min uppgift att uppmärksamma om behovet finns”

Pedagog 2 underströk flera gånger att det är beroende på fall till fall. Barnet måste få ta plats och det svåra menade hon var att avgöra när det går över gränsen så det inte gynnar barnet längre. Hon hävdar att fasta rutiner är viktiga för barn när mycket annat i livet kan vara i turbulens. Tex har hon låtit en elev som varit illa stött i lugn och ro och ätit mellanmål ensam vilket hon ansåg var nödvändigt för elevens välmående. Dock tror pedagogerna att man får vara vaksam för att det inte blir till en vana då man frångår sina vanliga rutiner vilket på sikt inte gynnar eleven.

Pedagog 1 ansåg att det bästa är att uppmärksamma barnet extra mycket. Hon menade på att man inte behöver ställa frågan ”hur mår du? kontinuerligt utan istället visa genom sin handling att jag finns här för dig. Pedagogerna menade på att man absolut inte får kväva barnet genom att tvinga dem till samtal utan det skulle komma naturligt om barnet kände sig mogen för det. Pedagogerna trodde att om man tvingar sig på dem så kan de hämma dem ifrån att bearbeta sin sorg i lagom takt för barnet.

Pedagog 3, *” a och o för en sådan situation är tålamod ifrån oss pedagoger”*

Pedagogerna ansåg att vi vuxna måste visa förståelse för barnet och låt dem få uttryck för sin frustration på de sätt som är nödvändigt för att bearbeta processen. Hon trodde att vuxna ibland ville skynda på barnets sorg och kanske tom förkasta den i frustration över att man inte kunde hantera situationen. Barn som agerar annorlunda kan vara skrämmande berättar pedagogerna. Hon har vid flertal tillfällen reagerat på hur kollegor hanterat situationer och i samtal efteråt så förstår hon att det handlar om okunskap hos oss vuxna. *Vi handlar i frustration och tar då inte alltid de bästa besluten för barn.*

Pedagog 4 ansåg att man måste ha en god relation till eleven för att kunna vara ett stöd. Hennes upplevelse var att genom samtal med barnen kan man stötta dem. Hon trodde inte alltid att man behövde fokusera på krisen i sig utan att man istället skulle fokusera på att uppmuntra dem i skolan

och få dem att känna sig tillfreds med sin prestation där. Pedagogen ansåg då att barnet skulle utvecklas vilket alltid är gott för självkänslan. Hon var övertygad om att man behöver fokusera på annat än problemet och som lärare tyckte hon det föll sig naturligt på kunskapsutvecklingen. Pedagogen hävdade att det krävs att man engagerar sig i eleven med kris extra mycket i en övergångsperiod, ibland genom extra stöd och ibland kanske det räcker att uppmärksamma prestationen lite extra.

Vad anser du är viktig i en sådan situation?

Alla pedagoger svarade att relationen till eleven är viktig. Att man känner eleven och lär sig läsa av vad som är bäst för den i just den situationen, varför reaktionerna uttrycker sig på ett visst sätt och att man kan lära sig se mönster i saker som sker.

Pedagog 3 var övertygad om att man måste ha kunskap att handla utifrån, vetskap om hur man hanterar barn bäst i den rådande situationen. Utifrån det så finns de bästa förutsättningarna att hantera tillvaron för eleven.

Pedagog 4 uttrycker sig enligt följande,

”Jag försöker visa barnet att jag bryr mig om det och att jag finnstillgämlig om det skulle vara något. Det skall kännas naturligt för barnet att samtala om behovet finns. Genom fysisk beröring i form av klappar och kramar kan jag utstråla trygghet och värme vilket barnet kan vara i behov av”

Pedagog 1,2 och 4 pratar om barnets trygghet. De anser att det är enormt viktigt att barnet känner sig tryggt i miljön både i och utanför klassrummet. Som vuxen tycker de att man skall ha ett extra öga på barnet och vara vaksam för vad som händer och sker kring barnet.

Pedagog 1 samtalar kring att man måste ha ett samarbete i personalen så att man bemöter det hela på liknande sätt

Det är viktigt att man informerar varandra om saker som påverkar och förändras i situationen.

Pedagog 1 anser att man skall ha liknande arbetssätt gentemot eleven och att man tillsammans skall arbeta fram en fungerande plan som passar alla inblandade. Hon uttrycker sig enligt följande *Det blir konstigt om jag skall vara sträng mot eleven om en annan lärare är snäll för att eleven har det svårt*

6.3.4. Pedagogens ansvar

När jag i mina intervjuer frågade kring vilket ansvar som ligger på pedagogerna så var svaren väldigt varierande och även här kunde man se olika sorters engagemang hos pedagogerna.

Pedagog 1 ansåg att det är vår uppgift som lärare att få eleverna till att nå målen och då får vi även försöka hjälpa dem så att de komma vidare. Vad som krävs ansåg hon var beroende på barn och vilken sorts kris vi talade om. En hjälpande faktor kunde vara att uppmärksamma barnen genom positivt bemötande och uppmuntra deras prestation. Pedagog 1 framförde även att vi måste få det aktuella barnet att känna sig trygg.

” Jag kan stötta på ett vardagligt plan men när problemen blir alltför stora så krävs det att vi kopplar en psykolog eller kuratorn”

Hon är övertygad om att pedagogerna kan bidra till en förbättring för elevens vardag men menar på att vi måste se när gränsen är nådd och då se till så att barnet får professionell hjälp. Pedagog 1 menar på att det är allas ansvar som vuxna som finns runtomkring barnet att uppmärksamma barnets behov.

Pedagog 2 tycker precis som pedagog 1 att ansvaret pedagogerna har är att eleverna skall nå målen. Pedagog 2 nämner ett flertal gånger att det är omöjligt för oss att kunna stötta eleven och samtidigt undervisa en hel klass. ”*Jag som lärare är stressad i vanliga fall och hur skall jag då ha tid med att ta hand om barn som mår dåligt*” Tiden menade hon på är väsentlig och väldigt avgörande på hur mycket vi kan engagera oss i barnets svåra situation. Hon förklarade sig och uttryckte själv att hennes svar lät väldigt hårda och kalla men hävdade att man måste ha ett förhållningsätt som gör att man håller i flera år. ”*Börjar man engagera sig i alla elever som mår dåligt så kommer det inte finnas tid till undervisning och lektionsplanering. Vi har ett trygghetsteam på skolan som jobbar med dessa saker!*”

Pedagog 2 ansåg att man måste lämna över ansvaret på andra vuxna och berättade om trygghetsteamet på skolan som bestod av lärare, skolsköterska och kurator. Inträffar det något så kan man alltid ta hjälp av trygghetsteamet och eftersom det är deras ansvar att följa upp elevens välmående så tyckte inte pedagog 2 att det var hennes ansvar.

Pedagog 3 svarade utan betänketid

Självklart har vi ett ansvar, vem skall annars ta hand om barnet på dagtid om det inte är vi som är vuxna i skolan? Hon konstaterade att många av hennes kollegor gärna blundade för elevens behov av hjälp. Hon ansåg själv att i ansvaret ligger inte att vi själva skall få barnet att må bra men det är vårt ansvar att se till så barnet får rätt hjälp i krisen. Pedagog 2 tyckte att man kunde ta sitt ansvar genom att hänvisa eleven till någon annan vuxen men man måste se till så eleven får hjälp.”
Blundar man för problemet så blir problemet kanske större med tiden”

Pedagog 4 uttryckte sig enligt följande

”Jobbar man med barn har man ett naturligt ansvar att stödja barnet. Vi som vuxna har ansvar för barnen!”

Att pedagog 4 tyckte att skolan hade ett stort ansvar framgick klart och tydligt, hon menade på att eftersom de spenderar så många timmar per dygn med de vuxna i skolan så har vi en stor inverkan som är betydelsefull och skall hanteras varsamt i alla sammanhang. Pedagogen uttryckte att man kan finnas till och visa omsorg på olika sätt.

Jag anser att det även ligger i vårt ansvar att spendera tid, visa empati, ge kramar när det behövs och helt enkelt finnas till.

Hon hävdar att vi måste hålla ögonen öppna och reflektera vad som händer. Hon anser även att all personal på skolan skall tänka att alla elever är våra och vi skall uppmärksamma dem tillsammans!

6.3.5. Vad säger skolans styrdokument om pedagogens ansvar?

När jag frågade om innehållet i styrdokumentet så kom jag till den frågan som alla 4 ansåg var svårast att besvara.

Pedagog 1 sa att *Jag har faktiskt ingen aning, jag är väldigt dåligt insatt i vad som står där.*

Pedagog 2 svarade ”*OJ! Sen den nya läroplanen kom har jag bara studerat ämnesinriktningarna så jag vet vad eleverna skall uppnå*”

Pedagog 3 svarade ”*Jag antar att den är liknande lpg 98 där det står att vi har ett gemensamt ansvar med hemmet kanske?*”

Pedagog 4 svarade och skrattade ”*Du sa ju att jag kunde svara på alla frågor*”

Av alla 4 pedagogerna fick jag motfrågan om jag visste vad det stod och vad som förväntades av

pedagogerna i ett barns krissituation. Jag kunde få liknande svar ifrån alla, eftersom det arbetar som ämneslärare så ansåg de ha fullt upp med att studera vilka mål som skall uppnås ni de olika ämnena i årskurs 3.

6.3.6. Samarbete i arbetslaget

Pedagog 1 berättade om att hon upplevde stort stöd ifrån skolans ledning.

Rektorn brinner för barn med problem om man kan uttrycka det så och varje enskilt fall blir väldigt prioriterat. Det underlättar att ha en chef som engagerar sig i våra elevers problem men det bidrar även till att andra viktiga bitar inte får så hög prioritet. Pedagogen har vid något tillfälle upplevt att det blir som en tävling mellan kollegorna om vem som kan hantera barnet bäst och att man då inte jobbar gemensamt mot samma mål.

Pedagog 2 uttryckte sig när vi har upplevt barn i en krissituation samarbetar vi som bäst, alla andra kommunikationsproblemen och samarbetssvårigheter vi ibland kan ha är som bortblåsta och vi står gemensamt enade om att göra det bästa för barnet.

Pedagog 3 berättar att hon varit sjukskriven i en tid just för att hon tagit för stort ansvar. Saker som hennes kollegor ibland inte hunnit med eller prioriterat har hon erbjudit sig till att göra eftersom hon ansåg att det var så pass viktigt. Hon uttrycker sig enligt nedan

” Ta aldrig på dig hela bördan själv utan dela på elevens sorg.” För att orka med så måste man samarbeta anser hon, *”Det är inte bara svårt för barnet utan påverkar även oss runtomkring”* Hennes erfarenhet var att även fast man vill göra allt för någon måste man sätta gränser för att själv orka med.

6.3.7. Förberedelser inför krissituationen

Kan man vara förberedd på en sådan situation?

Pedagog 1 uttryckte sig enligt följande *Nej, men man skapar sig redskap genom erfarenhet.*

Hon upplevde själv att hon kände sig väldigt oerfaren i situationer där barn agerar och reagerar annorlunda. Hon tror inte att det finns någon handbok som innehåller de rätta svaren eftersom varje enskilt fall är unikt men hon tror att man gemensamt i arbetslaget borde ha bestämt förhållningsätt. Jag frågade om skolan hade någon krishanteringsplan men det var ingenting hon kände till.

Pedagog 2 menade på att man försökte förbereda sig i den mån det går. I vissa fall kan man ju vara medveten om att tex mamman i familjen varit svårt sjuk och inte har många dagar kvar att leva . Att förbereda sig på något sånt svårt är omöjligt eftersom man inte vet vad och när det kommer ske och hur rektionerna kommer levas ut men hon tror ändå man kan vara mentalt förberedd i vissa situationer. Genom erfarenheten kring barn och en stabil relationen till barnet så kan situationen underlätta.

Pedagog 3 uttrycker sig enligt följande *Eftersom alla reagerar olika kan man aldrig vara fullt förberedd men med sina erfarenheter kan situationer underlätta .* Precis som pedagog 2 så tyckte hon att genom en god relation till barnet så kan situationen bli mindre svår.

Pedagog 4 hävdade att man aldrig kunde vara förberedd. Varje gång ett barn blir påverkat i en krissituation så blir man berörd. *Även fast man genomgått det tidigare som lärare så är situationen alltid lika främmande och svår.*

6.3.8. Krishanteringsplan

Samtliga pedagoger hade vetskap om vad en krishanteringsplan är men ingen hade någon erfarenhet kring den. Det pratades aldrig om den på någon av de 4 arbetsplatserna. Alla trodde att det fanns en men det var inget som nämndes eller som man jobbade med aktivt. Pedagog 2 uttryckte *Det kanske är något som rektorn har inne hos sig, som finns men inte syns i verksamheten.* Eftersom ingen hade någon erfarenhet kring den så kunde de heller inte sakna den eller ha någon uppfattning kring om den är betydelsefull eller ej.

Pedagog 1 uttryckte att

På utbildningsdagar känns det mer logiskt att få undervisning i något som behövs i vår vardag kontinuerligt som tex konflikthantering.

Samtliga pedagoger ansåg att det är många papper som skall finnas och så mycket som skolverket förväntas att de skall ha tid till så mycket läggs på hög. Pedagog 4 menar att

Har vi ingen vetskap eller förståelse varför vi skall utföra vissa dokument är det svårt att finna motivation.

De var överens om att det säkert var användbart med en krishanteringsplan i allvarliga situationer som berör många på skolan men ingen hade upplevt behov av det än.

6.3.9. Utbildning

Jag frågade om det under sin yrkestid hade fått någon form av utbildning kring hur man bemöter barn i kris och alla fyra pedagoger svarade gemensamt nej. De funderade ett tag men ingen kunde komma på någonting verken på lärarutbildningen eller föreläsningar de haft i efterhand.

Pedagog 1 som varit verksam i 3 år berättar att de hade efterfrågat det på utbildningen men att det inte fanns tid för det.

Pedagog 2 uttryckte sig enligt följande.

Jag har aldrig reflekterat över det, som tur är har jag inte varit med om något jätte traumatiskt, vardagskriserna går att hantera enklare.

Pedagog 3 och 4 ansåg att det är väldigt konstigt att de varit verksamma i över 20 år och aldrig fått någon utbildning i det vad de kan minnas.

6.4. Intervju med verksamhetschef och rektor

6.4.1. Erfarenheter

Verksamhetschefen hade under sina 20-års långa yrkeserfarenhet stött på barn i kris. Hon ansåg inte att det var vanligt men att det förekom. *”Varje gång något inträffar är det lika sorgligt, man vänjer sig inte vid det trots erfarenhet”* Hon förtäljde kring en pojke som hon för många år sedan var klassföreståndare för. Pojkens föräldrar hade uttryckt att han var så besvärlig i deras hemland så av den anledningen fick de flytta till Sverige. Under perioden märkte hon att pojken blev illa behandlad i hemmet både fysiskt och hon anade även psykiskt. Pojken var inte särskilt uttrycksfull men hade vid några få tillfällen valt att berätta var hans märken på kroppen kommer ifrån. Verksamhetschefen vet inte riktigt vad som hände med pojken men hennes aning var att föräldrarna fick reda på att vi i skolan hade uppmärksammat problemet och efter den dagen såg de aldrig pojken mer. Vid flera tillfällen ringde de för att få någon kontakt men svaret föräldrarna gav var att

de hade skickat tillbaka pojken till hans morföräldrar i hemlandet. Verksamhetschefen undrar en idag vad som hade hänt med pojken och vågade inte tänka tanken på om han var vid liv eller ej. Hon delgav att det var fruktansvärt att se pojken må så dåligt varje dag, det tog lång tid innan hon förstod vad det handlade om och i början trodde hon att tårarna kanske kom ifrån påfrestningen av omställningen av att komma till ett nytt land. Hon kände sig väldigt maktlös i situationen och berättar att hon kan få tillbaka samma känsla än idag när hon tänker på det.

”Känslan av att inte räcka till är fruktansvärt” uttryckte hon med tårar i ögonen.

Hon berättar även om att hon har varit med om en vårdnadstvist som var värre än man någonsin kunde tänka sig. Att i det läget tvingas skicka hem ett gråtande barn som var i en väldig krissituation känns väldigt tungt. Trots att hon gjort allt hon kunde för barnet, tom vittnat i domstolen så kändes det inte tillräckligt. Verksamhetschefen menar på att det värsta är när man känner sig maktlös och inte kan hjälpa barnet på det sätt man anser är bäst för dem. I det här fallet med vårdnadstvisten så ansåg hon att det handlade om ett fult maktspel föräldrarna emellan och att barnet hamnade i kläm långt över gränsen.

Rektor ansåg att hon dagligen stötte på barn i olika sorters kriser. På hennes skola är många av barnen oroliga eftersom de har en otrygg hemmiljö och det förekommer mobbning eleverna emellan. Mer traumatiska situationer menar rektorn på är mer sällsynt och inträffar väldigt sällan. Under den tiden hon var mamma-ledig var det en elevs mamma som tog livet av sig själv. Rektorn förstod att det hade varit en svår situation för både lärare och elever på skolan då många rykten gick.

För några veckor sedan hade vi en av våra elevers pappor som hamnade i fängelse. För eleven blev det en krissituation och han fick i skolan utlopp för sina känslor. Rektorn berättar att det finns många barn på skolan som lever i en otrygg miljö vilket hon tror gör barnen oroliga. Hon tror att i många fall är skolan först att upptäcka barnets kris eftersom föräldrarna ofta är inblandade så tror hon de har fullt upp att hantera sina egna känslor.

6.4.2. Information till skolan

Verksamhetschefen ansåg att det var vanligt att informationen ofta kom ifrån nära släktingar. Hon anade att det berodde på att föräldrarna var så upptagna i sin egna kris. Som chef ansåg hon att det är en viktig förutsättning att informationen når skolani ett tidigt stadie så det finns förutsättningar att stödja barnet.

”Det krävs att vi har vetskap om elevens situation för att bemöta den på bästa sätt.”

Ovissheten om något som påverkar barnen så mycket försvårar bemötandet enligt verksamhetschefen, hon hoppas att hennes personal utstrålar ett förtroende till föräldrarna så det skall kännas naturligt att samtala om det finns behov.

Genom att vi visar medmänsklighet så tror jag föräldrarna känner en trygghet och enklare kan delge oss information som vi behöver.

Hon anser att det alltid är viktigt med kontakt med hemmet och att det underlättar om man har en god relation redan innan något inträffar. Som chef anser hon att det är viktigt att rätt personer får informationen i rätt ordning. Informationen skall inte sprida sig genom eleverna till lärarna utan alla lärare skall få ta del av informationen så de kan hantera det gentemot eleverna på bästa sätt. Hon talade om när en flicka på hennes skola förlorade sin mamma.

”I en sådan situation får man ta snabba beslut, det är inte enkelt att veta vad som är rätt när allt känns väldigt svårt”

”Det är svårt att tänka klart när man själv är chockad”

Ibland anser hon att personalen har så fullt upp så det inte hinner med att informera oss andra på skolan eller kanske till och med glömmet det.

”Det är synd för vi vill kunna stötta varandra i ett sådant läge”

Precis som verksamhetschefen så ansåg rektorn att det är väldigt betydelsefullt för skolan att få information om krisen i ett tidigt stadi. Som rektorn menar hon på att hennes uppgift är att samla till möte samma dag informationen når dem.

I ett sådant läge måste vi handla snabbt och alla inblandade måste få vägledning och den information som behövs. Det krävs att vi agerar som ett team så alla blir delaktiga med uppgifter som känns naturliga för dem.

Rektorn menar på att alla är olika och det känns inte naturligt för alla att samtala om det som inträffat. Som rektor anser hon att det är hennes uppgift att göra förändringar i schemat om det finns behov av det. Om något inträffar i en klass är det naturliga att klassföreståndaren följer dem hela dagen istället för någon annan lärare som kanske inte har så djupa relationer till dem.

6.4.3. Pedagogens ansvar

Verksamhetschefen anser att det finns ett stort ansvar när man arbetar med barn. Hon uttrycker enligt följande

Vi måste tänka barnen framförallt, barnen skall känna sig trygga hos oss och vara fullt förvissad om att det finns vuxna människor att vända sig till.

Verksamhetschefen anser att det måste finnas en trygg tillvaro för barnen där det kan få vara precis som det är och där tror hon skolan har en viktig uppgift. Som vuxen anser hon att vi skall tydliggöra för barnen att vi bryr oss om dem. Hon hävdar även att det är viktigt att det finns ett förtroende både mellan kollegor och till eleven. *”Vi måste visa omsorg”*

Verksamheten menar att hon gärna sträcker sig långt för barnens bästa, de har det svårt och då behöver de känna sig speciella. Dock anser hon att det inte är vår uppgift att ta hand om föräldrar som inte kan kommunicera. Ibland har hon upplevt att pedagogerna blir länken mellan föräldrarna och det menar hon absolut inte är skolans uppgift. Vuxna som inte betar sig som vuxna menar hon är tragiskt, hon önskar att de prioriterade barnen istället.

Hon anser att hennes personal skall få vara lärare och inget annat, ibland får de agera både föräldrar och socialarbetare vilket inte är ovanligt. Dock menar hon på att vi måste se till barnens behov och ibland måste vi vara lärare som visar mer omsorg än vanligt för barnens bästa. *”Kan vi som pedagoger inte fylla barnens behov så är det vårt ansvar att se till så någon annan gör det”*

Verksamhetschefen menar att man absolut inte får känna misslyckande om man lämnar över ansvaret vilket hon ibland tror att man lätt kan göra.

Det är då vårt yrke som pedagoger blir övermäktigt och vi inte orkar...

Hon hävdar att det är en svår balansgång som krävs mellan faktorer som barnens bästa, pedagogens ansvar och tid och kraft.. Som chef anser hon att hennes uppgift är att stötta personalen när det behövs och hjälpa dem med vilka prioriteringar som börs göras i olika situationer.

Ibland kan det vara enklare för någon som står bredvid att avgöra vad som är bäst för stunden.

Rektorn uttrycker enligt följande

Alla som jobbar med människor har ett ansvar och särskilt när vi pratar om barn. Hon anser att det krävs att vi tar ansvar för både varandra och eleven. Som pedagog har man en betydelsefull relation till eleven och den skall man ta till vara på menar rektorn.

Vi som skola skall sträva mot att ge eleven en trygg plats i en skakig värld uttrycker rektorn.

Krävs det att vi ställer in undervisningen för en elev en lektion så får vi inte vara rädda för det menar hon på. Det kanske är det som krävs ibland för att eleven skall finna ro igen. Hon berättar att hon ibland har tagit med elever på lunch. Anledningen beror på att hon har ansett att eleven måste komma bort ifrån skolan för att kunna slappna av och våga samtala. I det läget visar man som vuxen att man bryr sig och får tillfälle att engagera sig i bara eleven en timma.

Det är naturligtvis inget jag förväntar mig av min personal men ibland måste man våga göra något annorlunda om man tror det kan vara till hjälp.

Rektorn anser att alla på skolan har ett ansvar men man måste ha en öppen arbetsmiljö så man kan hjälpa varandra i en svår situation. Hon menar att man som lärare inte får känna sig misslyckad om man inte klarar hantera en situation utan att man måste tillåta sig själv att be om hjälp. Ibland kräver vissa situationer professionell hjälp anser rektorn.

6.4.4. Handlingsplan

Jag hade aldrig kunnat tro att ett papper är så viktig som det är.

Verksamhetschefen berättade om en händelse hon varit med om där ett av barnen förlorade sin mamma. Personalen hade varit väl insatt i situationen under några månader och hade vetskap om att det kunde inträffa inom kort.

Dock var beskedet när telefonen ringde lika förödande och jag kände panik i hela kroppen. Hur gör jag nu? Ekade i mitt huvud flera minuter efter samtalet.

Vid det tillfället hade vi ingen uppdaterad krisplan och det fanns inte i verksamhetschefens tanke alls just då. Hon berättade att hon handlade spontant utifrån vad hon upplevde var bäst för stunden och i efterhand så konstaterar hon att man inte såg klart när man var så uppe i det. Hon menar på att det hade varit till stor hjälp om det fanns en förarbetad plan att följa där det stod, vem som gör vad och hur de skulle bemöta både familjer och barn. Hon valde att ringa runt och informera alla föräldrar för att sedan dagen efter berätta det för barnen. I efter hand ansåg hon att det kanske hade varit lämpligt om föräldrarna hade varit med när barnen fick beskedet men insåg samtidigt att det inte hade funnits möjlighet till det. I den situationen anser verksamhetschefen att en krishanteringsplan skulle vara till stor hjälp.

Då kunde alla vi som var inblandade ha något att luta oss emot och veta att vi handlar rätt.

Verksamhetschefen har tidigare aldrig ansett att krishanteringsplanen är något av värde, den skall finnas men inget man nämner och inget som man lägger tid på. Efter situationen som hon och hennes kollegor upplevde så ändrades hennes inställning drastiskt och nu är den en självklarhet. Idag finns det en uppdaterad krishanteringsplan som nämns på både föräldramöte och personaldagar.

Alla i vår verksamhets skall vara förvissade om att det finns en krishanteringsplan, men jag hoppas att den aldrig behöver komma till användning...

Verksamhetschefen har full förståelse för de arbetsplatser som inte har någon krishanteringsplan. Hon menar att det är omöjligt att förstå vikten av den och dess prioritet om man inte varit med om något liknande där den skulle fyllt en funktion. Det kan vara svårt att motivera varför man skall lägga ner så många timmar på något som förhoppningsvis aldrig behöver användas men genom att tänka några steg längre så hoppas hon att de flesta rektorer prioriterar det. Genom att läsa om andras händelser tror hon man kan få en större förståelse om hur viktig den är.

Rektorn berättar att det finns krav på att alla skolor skall ha en handlingsplan. Hon menar att det naturligtvis är rektorns ansvar att informera alla om den man att man även som lärare har ansvar att hålla sig uppdaterad. På hennes skola har elevhälsotemat som består av kurator, skolsköterska,

rektor och 2 lärare tagit fram en krishanteringsplanen. När de var färdig fick alla lärare möjlighet att läsa igenom den och ge synpunkter och kommentarer. *Det är tyvärr inte alla som tar tillfälle till det men det är där lärarna måste ansvara för sina egna uppgifter* menar rektorn.

Rektorn menar på att det finns så många dokument som likabehandlingsplaner och mobbningsplaner som personalen skall vara insatta i vilket resulterar att lärarna tappar intresse och fokus när de redan har fullt med arbetsuppgifter. Rektorn har full förståelse för att det kan kännas omotiverande att vara insatt i allt och kan själv resonera lika dant ibland.

När allt flyter på så fyller inte våra dokument några funktioner alls utan samlar damm, men när det väl inträffar något så är det skönt att ha något att luta sig emot.

Förhoppningen är givetvis att man aldrig skall slippa använda den men om behovet finns är den väldigt värdefull anser rektorn.

6.4.5. Samarbete i arbetslag

Ett gott samarbete är alltid viktigt men särskilt när vi kommer till en krissituation.

Verksamhetschefen anser att det är väldigt viktigt att ge varandra stöd i en svår situation, inte bara eleverna utan även till sina kollegor och medarbetare. Hon anser inte att någon skall känna sig ensam i en sådan situation och det är hennes uppgift som chef att se till att hennes personal får det stöd de behöver. Hon hävdar att man lätt är så uppe i barnen och det glöms bort att vi vuxna har känslor och har saker vi behöver bearbeta. Hon tror att vi behöver samtala om våra upplevelser så vi inte bär på för mycket själva.

Sen är det upp till mig som chef att avgöra om det skall vara samtal med varandra eller någon utifrån. Det är ett beslut som fås ta tillsammans med personalen i fråga.

Verksamhetschefen har under sin erfarenhet som tidigare nämnts varit med om ett barns bortgång av förälder. I det läget gjorde hon allt för den gällande familjen och även för deras anhöriga. Hon tog på sig ett sådant stort ansvar i en situation hon aldrig hade varit med om tidigare och hade önskat att hennes chef hade uppmärksammat hennes välmående mitt i allt.

Man blir berörd av kriser och det påverkar oss ibland mer än vi förstår och vill erkänna.

Som chef hoppas hon att genom sin erfarenhet kan agera annorlunda mot sin personal då hon själv har fått uppleva vikten av omsorg.

Rektorn hävdar att man måste arbeta som ett team när det inträffar en kris.

Ingen skall bära allt själv, det blir för tufft. Ensam man, vi behöver varandra.

Som rektorn måste man agera arbetsledare och vara vaksam så att alla pedagoger mår bra. Det är min uppgift att erbjuda den som har behov av professionell hjälp. I liksom alla andra situationer så anser rektorn att man skall hjälpa varandra inom arbetslaget och stötta varandra i både framgång och motgång så det blir en bra stämning på skolan.

6.5. Textanalys av styrdokumentet

6.5.1. SKOLA OCH HEM

- *Läraren skall hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet*

- *Skolan och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång ska skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barn och ungdomars utveckling och lärande. Lpg 2011, sid 16*

Styrdokumentet belyser vikten av relationen mellan hem och skola. Det står skrivet att det är upp till läraren att hålla sig informerad om elevens situation och på så vis kan de ge de bästa förutsättningarna. En bra relation anser jag bygga på ett förtroende mellan de olika parterna och för att det skall infinna sig så menar jag att man som pedagog behöver ta det första steget för att bjuda in till samtal. Genom visat engagemang så är min förhoppning att föräldrarna ser att det finns ett syfte till att underrätta läraren gällande elevens situation. Om jag som pedagog visar att jag bryr mig om eleven så finns det en anledning för mig att ha kunskap om elevens situation. Eftersom det finns ett gemensamt ansvar för elevens skolgång hos både skolan och vårdnadshavare så menar jag att en god relation resulterar i ett gott samarbete som i sin tur hjälper eleven till att nå utveckling. Om elevens situation påverkar utveckling och lärande hävdar jag att om skolan är medveten om situationen så kan man bemöta och ge eleven bästa förutsättningar.

6.5.2. BEDÖMNING OCH BETYG

Läraren ska

- *Genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling.*

2. 8 Rektorns ansvar

- *Kontakt upprättas mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan. (Lpg 11, sidan 17)*

Min erfarenhet säger att ansvaret för eleven oftast hamnar på klassföreståndaren. Jag menar att det är naturligare för dem som redan har en relation med familjen att meddela informationen, att rektorn ansvarar för att kontakten upprättas är en självklarhet enligt mig eftersom rektorn är chef. Jag anser dock att det finns en svaghet i det då rektorn oftast inte har kontroll över situationerna kring eleven. En fråga jag ställer mig då är hur man kan vara ansvarig för något man har dålig insyn kring? Min förhoppning är att alla pedagoger sköter sitt ansvar och tar hjälp av rektorn om behov finns men dock tror jag inte man kommer undan fall där pedagogen blundar för elevens problem.

Om sätt att arbeta och om olika valalternativ.

- *Personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.*

I skolans uppdrag ingår det alltså att ha omsorg om eleverna. Det betyder att vi som lärare har rätt till professionell utbildning i att hantera krissituationer. Mina 3 år på lärarprogrammet har inte varit i närheten av det målet och därför anser jag att arbetsplatserna måste fortbilda personalen i gällande fråga. När en kris uppstår är det försent enligt mig för då krävs det snabba insatser och därför underlättar det att man har det med sig i bagaget innan det inträffar.

6.5.3. Skolans värdegrund och uppdrag

- *Förståelse och medmänsklighet. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska präglade verksamheten. Sid 7 Lpg 2011*

Här står det enligt mig klart och tydligt att i skolans uppdrag ingår det att pedagogerna skall bidra med sin förståelse och visa medmänsklighet. Att vi skall ha omsorg om den enskilde, alltså våra elever. Då anser jag att det krävs en kraftansträngning. Man måste ta tid ifrån sin planering,

eller kanske rast när det behövs. Det står inget specifikt om någon krissituation men ”omsorg om den enskildes välbefinnande” innefattar enligt mig alla situationer även de när eleven genomgår svårigheter.

7. Diskussion

Metoden som användes i form av intervjuer var något jag ansåg lämpligt och val av antal personer gav den bredd i svaren för att kunna analysera olika situationer som uppkommit. Att ta del av 3 olika intervjugrupper, anhöriga, pedagoger och verksamhetschefer resulterade i att jag kunde se situationen ur ett större och djupare sammanhang. Genom att intervjua de anhöriga fick jag förståelse för hur de såg på situationen och hur betydelsefull kontakten till skolan är. Jag gjorde ett medvetet val genom att intervjua 4 pedagoger som skiljer sig åt i både ålder och yrkeserfarenhet för att se om svaren blev annorlunda. Jag ville ta del av hur betydelsefull erfarenheten hos pedagogen var och om den påvisade något i resultatet. Eftersom skolans ledning bär huvudansvaret så ansåg jag det naturligt att även ta del av vad verksamhetscheferna anser kring det givna ämnet. Genom mina val av svars personer kunde jag se hur viktig kommunikationen är mellan alla parter och inblandade.

Claudia Jewett Jarrat menar att alla är olika och reagerar därför olika i krissituationer vilket även samtliga pedagoger samtyckte kring. De delger mig om sina olika erfarenheter där ibland det kan handla om samma typ av kris men att barnens reaktioner kan skilja sig markant åt. Även pappan som jag intervjuade ansåg att reaktionerna hos hans döttrar var olika och deras regressioner spelades ut på väldigt olika vis. Döttrarna som är enäggstvillingar har alltså samma dna och borde således ha samma förutsättningar i deras reaktioner men enligt pappan är det alltså stor skillnad. Att till och med tvillingars reaktioner skiljer sig så åt understryker Jarrats forskning om hur olika vi människor reagerar. Att tänka, nu genom går en flicka i klass 2B en separation och hon har det tufft överensstämmer med både forskarnas, pedagogens och pappans svar men att utgå ifrån hur flickans skulle reagera och på vilket sätt det kommer bli tufft är det ingen som kan ha kunskap om i förhand. Man kan ana men inget tyder på att finns ett självklart beteendemönster. Precis som Claudia Jewett Jarrat säger är, ”*varje barns sorg är unik*”.

7.1. Handlingsplan.

En genomarbetad handlingsplan är något som många forskare anser är till stor hjälp, Boge och Dige anser att det är en ömsesidig förpliktelse, Göran Bryntesson menar att det måste finnas en tydlig strategi när det inträffar för att underlätta situationen. Mikael Westrell hävdar att om man har en krishanteringsplan så finns det större förutsättningar för att hantera situationen. Av all litteratur jag studerat kan jag enbart finna positiv inställning till att ha tillgång till en uppdaterad handlingsplan. Dock ligger svårigheter som Boge och Dige att arbeta fram den. Jag kan förstå att det är som de skriver enormt tidskrävande och att det är få barn som den kommer till användning för. Skall den vara fungerande så krävs det också kontinuerliga uppdateringar och att alla är medvetna om att den finns. Jag läste om ett exempel ifrån skolutveckling från myndigheterna om hur några elever som var på klassresa och 9 personer omkom i en trafikolycka, något som drabbade hela skolan och berörde samtliga. De delgav om sin handlingsplan och hur viktigt det var att handla snabbt i situationen, veta vem som gör vad. Precis som Westrell uttryckte så finns det med en handlingsplan

större förutsättningar till att kunna hantera situationen. Inför mina intervjuer så visste jag inte hur vanligt det var att ha en uppdaterad krishanteringsplan men enligt mina svars personer så var det inte vanligt förekommande. De 4 pedagogerna hade hört om det men ingen av dem hade någon vetskap om det fanns på deras arbetsplats. Verksamhetschefen hade av erfarenhet lärt sig att det är ett viktigt dokument och förespråkade det. Hon ansåg att det borde tas tid till och prioriteras för om det väl inträffar så är man inte alltid kapabel till att ta rätt beslut i en chockartad situation. Rektorn svarade att det finnas en men det är svårt att vara insatt i alla papper. De 2 anhöriga som jag intervjuade hade ingen aning om det och trodde inte att det fanns på de aktuella skolorna. Pappan ansåg att det var något som de iså fall borde nämnt på något föräldramöte. Här anser jag att tyvärr inte teorin och praktiken överensstämmer. För att få en större uppfattning så har jag av nyfikenhetsskull frågat ett 10-tal av mina studentkamrater på lärarprogramet. 3 av de 10 studenterna hade hört talas om en krishanteringsplan under utbildningen men ingenting som de var bekanta med. Jag anser att det är oroväckande att det inte är något som prioriteras högre. Man lever naturligtvis i förhoppning att det inte skall drabba skolan men om det inträffar så hävdar forskarna att det är till stor hjälp. Precis som verksamhetschefen uttryckte sig, *när man väl står i situationen så förstår man hur värdefullt några papper kan vara*. Hon kunde se till sig själv att hon tidigare aldrig valt att prioritera det genom att involvera hennes anställda men idag var det en självklarhet då hon och hennes verksamhet hade fått smaka på den hemska upplevelsen. Precis som Boge och Dige menar så är det bra att göra föräldrarna medvetna om att det finns en hanteringsplan innan något inträffar. Som förälder tror jag man upplever ett seriöst intryck och att skolan tar situationer på allvar om de skulle inträffa.

Jag kan själv bara konstatera att jag hoppas att det kommer finnas en krishanteringsplan på min arbetsplats då jag nu har fått förståelse för vikten av det men hoppas att den inte behöver komma till användning. Jag har dock ingen förståelse för att man inte prioriterar den, det borde vara en självklarhet när den i svåra lägen kan vara till hjälp och faktiskt underlätta.

7.2. Relationer

Anita Erixon, Camilla C Lindgren, Bo Sundblad, Tuula Torro anser att det är enklare att avläsa varandra när vi har en relation. Jag håller med samtliga författare om att relationen till barnen är viktig då man skapar förtroende för varandra och på så vis kan hjälpa barnen på bästa sätt. När en relation är etablerad till en elev anser jag att man lättare kan läsa av elevens behov och hur den fungerar. Eftersom alla vi människor är olika och reaktionerna olika så gäller det att kunna se till varje barns behov.

Pappan jag intervjuade var nöjd med alla pedagoger som döttrarna hade kontakt med men han kunde se skillnad på att barnen trivdes bättre med vissa. Vissa relationer blir naturligt djupare och i dessa fall berodde det antagligen på att barnen blev bemötta på det sätt de mådde bäst av. De pedagoger som båda barnen var mest förtjusta i var de som var fysiska och gav dem kramar och fysisk beröring. Pappan trodde att barnen på så vis blev uppmärksammade på de sätt de mådde bäst av och kunde således känna sig trygga.

Kvinnan jag intervjuade berättade om att hennes syster hade bättre kontakt med en av sina pedagoger. Anledningen var enligt både kvinnan och hennes syster att pedagogen utstrålade omsorg och var trygg i sitt bemötande. Det byggdes på en relation av tillit vilket hon var i stort behov av. Någon vuxen som uppmärksammar och bara engagerar sig i hennes sorg. Jag kan även här se ett

samband av de övriga pedagoger som hade svårt att hantera situationen. Precis som Lars H Gustafsson menade så ville systemen bli mött och inte bemött. Gustafsson nämner den vuxnes tystnad och att det handlar om att de inte vet hur man skall bemöta situationen och barnets tankar och känslor. Kanske att systemens pedagoger skulle vågat samtala utan att göra det för komplicerat utan bara nämna det för att undvika en obekvämlig stämning för alla. Jag har förståelse för att det är svårt och att man ser det som en enklare väg att titta istället för att trampa på elevens integritet.

En av de 4 pedagogerna ansåg att man måste ha en god relation till eleverna för att kunna stötta dem på bästa sätt vilket jag samtycker kring. En god relation enligt mig innehåller respekt och tillit. Jag kan själv se till de personerna jag hade starka band till som barn och även nu som vuxen. De är och var väldigt betydelsefulla för mig, dels för att de gav/ger mig uppmärksamhet genom uppmuntran och att jag känner/kände mig trygg i deras närvaro.

Rektorn menade att även hon måste ha goda relationer till sina anställda. Genom att han har kännedom om hur de fungerar och när de behöver stöd underlättar arbetet för pedagogerna. Rektorn värdesätter alla former av relationer på skolan och anser att det är något vi skall ta till vara på.

Som student möter man många lärare och jag kan konstatera att de kurserna jag läst som jag tyckt bäst om har det även funnits en lärare som jag ansett bemött studenterna på ett positivt sätt.

7.3. Pedagogens ansvar

Den stora frågan som förföljt mig under min undersökning är hur stort ansvar pedagogerna faktiskt har. Vad ingår i vårt ansvar och hur skall vi agera rätt i situationer när barnen har en kris av olika slag. Tidigare forskning, pedagoger, verksamhetschefen, styrdokumentet och rektorn anser att pedagogen har ett ansvar. Det var inte lika självklart för de anhöriga jag intervjuade och de hade ingen vetskap om det fanns några rättigheter att förvänta sig något ifrån pedagogerna.

De två anhöriga som jag intervjuade var tacksamma för bemötandet och engagemanget som skolans pedagoger visade. De såg det inte som en självklarhet att pedagogen hade något ansvar. För de som stod jämte kändes det tryggt att veta att barnen var i trygga händer. På så vis kunde pappan slappna av eftersom han var förvissad om att barnen trivdes. Hade barnen visat tecken på att de kände sig oroliga i skolan tror han det hade blivit tuffare för både honom och dem. Han uttryckte flera gånger sin tacksamhet över hur pedagogerna visar omsorg i en svår situation mot hans barn. Det var något som var både betydelsefullt och underlättade för alla. *Genom att mina döttrars pedagoger tog ett större ansvar så blev de bemötta på det sätt de hade behov av*. Pappan konstaterade flera gånger att han aldrig hade kunnat drömma om att barnen skulle bli bemötta på ett sådant omhändertagande sätt. Pedagogernas bemötande är något han uppskattade mycket.

Pedagogerna som hade olika erfarenheter och arbetat olika länge svarade alla att det fanns ett ansvar men de resonerade olika kring hur situationen skulle hanteras.

Några svar belyste vikten av att pedagogerna skall få barnen att känna sig trygga och bekräfta dem. På så vis kan man hjälpa dem till vidareutveckling genom uppmuntran och bekräftelse. En av pedagogerna tyckte att man kunde fokusera på något annat än krisen vilket jag tror kan vara klokt. Då får eleven något annat att tänka på och känner sig tillfreds med sig själva genom kunskapsutveckling. Jag tror alla, både stora som små känner sig nöjda när det lär sig något nytt och att få växa i även en svår situation tror jag är väldigt betydelsefull för självkänslan.

Vissa svar baserades utifrån att man som pedagog skulle orka med att arbeta och när problemen blir för många och för stora så det inte är rimligt att orka med allt annat som skall göras som lärare. Ett resonemang jag kan förstå men för mig är det svårt att finna den gränsen. Hur skall jag kunna välja bort omsorgen om ett barn som är i behov av det? Precis som verksamhetschefen uttrycker så handlar det om *barnen framförallt*. Kanske en naiv tanke som kommer ändras genom åren som verksam lärare men idag har jag svårt att se att de andra behoven skulle gå framför barnens välbefinnande. En av pedagogerna berättade att hon inte ansåg att hennes kollega gjorde tillräckligt för ett barn så hon själv tog ansvaret. Det resulterade i en sjukskrivning eftersom hon inte maktade med allt som skulle göras. Att man vill stötta barnet på bästa sätt är en självklarhet enligt mig men att dra gränsen av vad som är rimligt är en stor svårighet.

Engelhardt och verksamhetschefen menar att man som lärare behöver både pedagogiskt och känslomässig handledning. För att orka en svår situation så behövs det att någon även uppmärksammar pedagogens mående i situationen. Ofta tror jag man är så uppe i barnets sorg så man inte tar in alla sina egna känslor kring situationen. Jag hävdar precis som Engelhardt och verksamhetschefen att det då är viktigt att få den hjälp och stöttning som man har behov av någon annan. Det naturliga blir kanske en kollega som man samarbetar med eller rektorn på skolan som förhoppningsvis är mån om sin personals välbefinnande. Rektorn jag intervjuade ansåg att det var hennes uppgift att se till så personalen fick den professionella hjälp de hade behov av.

I styrdokumentet så kan man läsa att det skall finnas omsorg om den enskildes välbefinnande. Alltså anser jag att pedagogen har ett betydelsefullt ansvar som skall förvaltas på bästa sätt. Lärare skall alltså vara lärare men ha omsorg om eleven och bry sig om dem.

7.4. Informera berörda

Boge och Dige hävdar att det är viktigt att alla berörda skall informeras vilket även pedagogerna jag intervjuat samtycker om. Kvinnan som jag intervjuade som förlorade sin bror fick det själv bevisat hur viktigt det är att personalen på skolan vet vad som hänt för att kunna bemöta det på rätt sätt. Att kvinnans syster blev anklagad för skolk var något som jag själv anser inte borde inträffa. Hur kan man som vuxen uttrycka sig så när en elev varit frånvarande så pass länge är för mig ofattbart. Lika ofattbart som hur informationen inte nått pedagogen. Borde det inte vara något som personalen gemensamt nämnt eller som diskuterats i personalrummet. Det hade trots allt gått nästan en månad.

Genom att pappan jag intervjuade informerade pedagogerna i ett tidigt stadie kunde döttrarna få extra uppmärksamhet i en svår situation. Pedagogerna fick förståelse för varför barnen lättare kände sig sjuka och ville ringa hem. Ibland inträffade det att barnen blev ledsna utan någon riktig anledning men pedagogerna hade genom vetskap om separationen lättare att förstå att det inte alltid behövde finnas någon förklaring till tårar utan att det i själva verket fanns en betydande anledning.

Samtliga pedagoger anser att informationen kring barnets kris är väldigt viktig. Det underlättar att få reda på den i ett tidigt skede. Då finns det förklaringar till varför barnet reagerar som det gör och man kan då se mönster mellan verklighet och handling. Det är naturligtvis enklare som pedagog att ha större tålamod om man har vetskap om varför eleven reagerar som den gör.

Förståelsen och empatin blir alltmer mer självklar i en sådan situation anser jag. Jag har själv varit med om en pojke i min barngrupp som under en lång period agerade väldigt annorlunda mot vad han brukade. Han störde på samlingarna, bråkade med sina kompisar och förstörde både för personal och för kompisarna. Jag var så upptagen i mina egna tankar om hur jag skulle få pojken tyst när jag pratade och få honom lugnare med kompisarna så jag insåg aldrig att något annat skulle vara fel. Jag upplevde hans familj som väldigt trygg och stabil och kunde därför inte i min vildaste föreställning tro att något var fel. Efter ett tag fick vi reda på att föräldrarna var mitt upp i skiljsmessa och pappan hade redan träffat en ny som pojken inte fungerade med. Pojkens trygga och stabila tillvaro var upp och ner och när han kom till oss på fritids så gjorde han antagligen allt för att få både personal och kompisars uppmärksamhet. *Hade jag bara vetat* var min första tanke. Jag blev arg på mig själv som inte hade haft en större förståelse för pojkens agerande, tankarna i mitt huvud snurrade och jag kändes som fruktansvärt dåligt stöd för pojken. *Ja borde fattat* tänkte jag och förstod inte hur tanken aldrig hade slagit mig. Vid ett tillfälle hade jag samtalat med mamman om pojkens beteende och i efterhand kan jag förstå varför hon aldrig bemötte det. Hon hade antagligen fullt upp med sig själv och ville inte prata om det just då. Vid senare tillfälle valde hon att berätta det då det hade gått så långt att pojken hade två hem och påbörjat sitt varannan veckas liv. Idag gör vi i personalen allt vi kan för att pojken skall trivas och kännas sig trygg hos oss men jag kan ändå inte sluta önska att jag hade fått informationen tidigare. Separationen gick på 2 månader och för pojken blev det en stor omställning på väldigt kort tid, jag förstår att jag inte skulle kunna ta bort pojkens sorg och besvikelse men jag är övertygad om att jag och mina kollegor hade kunnat bemöta det på ett annat sätt som hade gynnat pojken om vi hade haft vetskap om vad som pågick. När mamman uttryckte för mig om separationen så sa hon att hon hade tänkt berätta det tidigare men att hon själv vägrar att inse vad som hänt och har svårt att acceptera det.

Utan tvekan så tyder mina erfarenheter och undersökningar på att det underlättar för både pedagogerna och barnen om den information som behövs kommer fram i ett tidigt stadie. Som förälder kan det vara väldigt känsligt att prata om något som berör både en själv och påverkar barnet. Dock anser jag att man som förälder bör samtala om en svår situation då arbetet för både pedagogerna och barnet kan underlätta.

Jag lärde mig att man inte får glömma vara lyhörd och fråga sig själv varför barn reagerar som de gör, ibland finns det uppenbarligen en större förklaring än vad man någonsin anat. Av mina erfarenheter har jag lärt mig att man måste stanna upp, trots att tiden inte alltid finns så kräver varje situation reflektion.

Styrdokumentet konstaterar vikten av relationen mellan hem och skola. Där ligger ansvaret på läraren som skall hålla sig informerad om elevens situation. Det är alltså enormt viktigt med en relation till hemmet som bygger på ett starkt förtroende.

7.5. Utbildning

Att pedagogerna har erfarenheter om olika barn i olika kriser kan jag i min studie lätt konstatera. Det inträffar både större kriser som påverkar barnen en lång tid framöver och mindre kriser som ibland kan gå över på några veckor. Jag vet att man är olika som personer och därför tror jag att man kan hantera barn i kris både bättre och sämre. Eftersom pedagogen har ett ansvar så anser jag att

de även borde få någon vägledning om hur man kan hantera situationen. Det finns mycket forskning till ämnet och det kanske hade hjälpt med några föreläsningar för att pedagogen skall känna sig mer bekväm i rollen. För vissa tror jag det hade varit till stor hjälp och för andra kanske det hade varit överflödigt. Jag anser att skollädaingen bör uppmärksamma behovet om brist på kunskap hur man hanterar barn i kris. Eftersom forskningen tyder på att det är viktigt för elever att få bearbeta sin sorg så den inte påverkar senare i livet anser jag att de vuxna måste få redskap om hur de skall gå tillväga. Kvinnans syster som jag intervjuade var inte själv mogen att ta ett beslut om att hon behövde professionell hjälp då. Hon var inte mottaglig för det berättade hennes syster men idag kunde hon ångra sig att ingen hade följt upp det. Hon tror att det hade varit betydelsefullt för henne att få bearbeta sorgen redan då. Som skola kunde man ställt frågan efter några månader igen eller ha som rutin att man skall följa upp det på ett visst sätt för att ta reda på barnets behov. Har man inte kunskap om barns behov i en kris är det omöjligt att handla rätt och därför anser jag att pedagoger behöver få vägledning. Det inträffar inte ofta men de gångerna de gör det är minst lika viktiga.

8. Fortsatt forskning

Jag anser att det hade varit intressant att genomföra intervjuer och observera barn i en senare undersökning. Då skulle man få ta del av deras upplevelser och faktorer som de anser är viktiga.

9. Slutsats

Jag konstaterade tidigt under arbetets gång att det finns väldigt mycket forskning kring barns reaktioner kring kriser och sorg. Många har studerat kring hur det påverkar barnen och hur pedagogen skall bemöta barnen för att det inte skall påverka dem på sikt. Att utvecklingen påverkas för barn i kris är ett faktum och att skolan har en betydelsefull roll är något jag kan konstatera. Trots det så anser jag att inte litteraturen som finns utnyttjas och den forskningen som är framtagen används. Varför är något som jag frågat mig under arbetets gång och jag anser att skolan inte väljer att prioritera frågan. Skolan anser att det är mer nödvändigt att utbilda lärarna i fördjupning av läs och skrivinläring och ge dem kurser i konflikthantering och utomhuspedagogik. Ting det har användning för regelbundet och kan se göra stor skillnad i den vanliga vardagen.

Skolan har ett ansvar och för att kunna hantera det ansvar på bästa sätt så anser jag det krävs en medvetenhet om hur skolan skall hanteras barn i kris. Det krävs kunskap och pedagogerna behöver stöttning och hjälp ifrån sina kollegor. Ett ansvar innebär inte att någon skall göra allting själv utan att istället se till så eleven får den hjälp den har behov av. Pedagogerna behöver bli upplysta om att de har rätt till stöttning och ta del av den kunskap som redan finns kring ämnet. Det finns redskap som består av kunskap och handlingsplaner, men det krävs också att man vet hur det skall användas.

Referenslista

Böge, Per & Dige, Jes (2005). *Möta barn i sorg*.
Danmark: Kräftens Bekämpelse

Dyregrov, Atle (1990). *Barn i sorg*.
Lund: Studentlitteratur

Dyregrov, Atle & Raundalen, Magne (1994). *Sorg och omsorg*.
Lund: Studentlitteratur

Erixon Anita, Camilla C Lindgren, Bo Sundblad, Tuula Torro (2007) *Barns väg till trygghet*
Författarna och Sveriges Utbildningsradio AB

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2007) *Metodpraktikan*,
Nordstedts Juridik.

Fahrman, Monica (1993). *Barn i kris*.
Lund: Studentlitteratur

Jewett Jarrat, Claudia (1994). *Barn som sörjer – att hjälpa barn att klara av separationer
och förluster*.
Lysekil: Slussens bokförlag.

Myndigheter för skolutveckling (2006). *När det värsta händer – Om krishantering i förskola och
skola*. Stockholm: Liber.

Skolverket *Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*

Bilaga 1.

Intervju med anhöriga

Anhörig 1.

1. Hur gamla är dina barn?
2. Hur fick det reda på att ni skulle separera?
3. Finns det något som har underlättat i situationen?
4. Finns det något som har försvårat situationen?
5. Hur ser du på skolans roll och bemötande av ditt barn?
6. Vad förväntar du dig av pedagogerna?

Anhörig 2

1. Hur fick skolan information om din brors bortgång?
2. Finns det något som har underlättat i situationen?
3. Finns det något som har försvårat situationen?
4. Hur ser du på skolans roll och bemötande av din syster ?
5. Vad förväntar du dig av pedagogerna?

Bilaga 2

Intervju med pedagoger

1. Har du någon gång stött på barn i en krissituation? Anser du att det är vanligt att det förekommer? Vilka erfarenheter har du?
2. Hur brukar informationen om krisen nå skolan?
3. Hur hanterade du situationen? Vad bör man göra?
4. Vad anser du är viktig i en sådan situation?
5. Vilket ansvar bör man som pedagog ta?
6. Vad säger skolans styrdokument om pedagogens ansvar?
7. Hur upplever du att samarbetet är i en krissituation? Krävs det ett samarbete?
8. Kan man vara förberedd på en kris?
9. Vad vet du om en krishanteringplan? Finns det någon på din arbetsplats?
10. Har du fått någon utbildning eller specifik kunskap i hur man skall hantera ett barn som genomgår en kris någon gång?

Bilaga 3

Intervju med verksamhetschef och rektor.

1. Har du någon gång stött på barn i en krissituation? Anser du att det är vanligt att det förekommer? Vilka erfarenheter har du?
2. Hur brukar informationen om krisen nå skolan? Vad är din uppgift som chef?
3. Hur hanterade du situationen? Vad bör man göra?
4. Vad anser du är viktig i en sådan situation?
5. Vilket ansvar bör man som pedagog ta?
6. Vad säger skolans styrdokument om pedagogens ansvar?
7. Hur upplever du att samarbetet är i en krissituation? Krävs det ett samarbete?
8. Kan man vara förberedd på en kris?
9. Vad vet du om en krishanteringplan?